

Het Bruuijsel

Vogelwacht Uden

Meer dan alleen vogels kijken

Eerdere uitgaven

Het Bruijsel

Door de Vogelwacht Uden uitgegeven clubblad 'Het Bruijsel'

Niets uit deze uitgaven mag, zonder schriftelijke toestemming van de rechthebbende (dit kunnen zijn de fotograaf, auteur, tekenaar, webdesigner en Vogelwacht Uden) op welke manier dan ook gekopieerd, verspreid of mogelijk anderszins anders gebruikt worden. Voor het verkrijgen van toestemming voor het gebruik van een van bovenstaand genoemde onderdelen kunt u met u aanvraag terecht bij info@vogelwachtuden.nl.

Tot 1989 bruijsel 3 heette "het Bruijsel" "de Slechtvalk" met de aflevering 1 van 1990 is de naam gewijzigd.

Door het klikken op het plaatje van de jaargang die je wilt inzien wordt de jaargang geopend.

Jaargang 2009 Jaargang 2010 Jaargang 2011 Jaargang 2012 Jaargang 2013 Jaargang 2014 Jaargang 2015 Jaargang 2016

Jaargang 2001 Jaargang 2002 Jaargang 2003 Jaargang 2004 Jaargang 2005 Jaargang 2006 Jaargang 2007 Jaargang 2008

Jaargang 1993 Jaargang 1994 Jaargang 1995 Jaargang 1996 Jaargang 1997 Jaargang 1998 Jaargang 1999 Jaargang 2000

Jaargang 1985 Jaargang 1986 Jaargang 1987 Jaargang 1988 Jaargang 1989 Jaargang 1990 Jaargang 1991 Jaargang 1992

Jaargang 1980 Jaargang 1981 Jaargang 1982 Jaargang 1983 Jaargang 1984

 info@vogelwachtuden.nl • www.vogelwachtuden.nl

Voorzitter

Jan-Willem Hermans
Broekmorgen 28
5401 PK Uden
☎ 0413-269804
✉ jwhermans@kpnmail.nl

Redactieleden

Martien van Dooren
John Hermans
Jan-Willem Hermans
Dick Slaa
Mignon van den Wittenboer

Secretaris

José Escher
Kruisstraat 13
5388 CH Nistelrode
☎ 0412-650180
✉ secretariaat@vogelwachtuden.nl

Correctie

Tineke Huijs
Plantsoen 30
5384 EV Heesch
☎ 0412-451911
✉ tenphuijs@home.nl

Penningmeester

Anita van den Acker
Raam 523
5403 TM Uden
☎ 0413-253151

Eindredactie, opmaak en kopij

Mignon van den Wittenboer
Stoppelveldseweg 1A
5473 RR Heeswijk-Dinther
☎ 0413-785338
✉ bruujssel@vogelwachtuden.nl

Bestuursleden

Peter van de Braak
John Opdam
Mignon van den Wittenboer

Drukwerk, omslag en afwerking

Graphiset B.V. te Uden

Bankrelatie

ABN-AMRO Uden
IBAN NL93ABNA0609968254

Verspreiding

Lies Schoenmakers (coördinatie)
Dorien en Theo Versteegden e.v.a.

Clubgebouw

De Groenhoeve
Artillerieweg 3, Uden
(bij Kinderboerderij)
☎ 0413-250047

'Het Bruujssel' verschijnt vier maal per jaar in een oplage van 300 exemplaren (incl. links)

We zien niet graag dat iemand gedeeltes van dit blad gebruikt voordat we daar toestemming voor hebben gegeven. Men dient dan wel Het Bruujssel als bron te vermelden. ©Vogelwacht Uden e.o.

Inhoudsopgave

Van de redactie **3**

Mededelingen bestuur **4**

1000 soortentelling **7**

Excursie Pier van IJmuiden

John Hermans **8**

Meet & greet met de Wisent **9**

Lies Schoenmakers Verdienstelijk Udenaar

Redactie **10**

Bijzondere waarnemingen

Peter van de Braak **11**

Heel bijzondere waarneming

Teun van Kessel en Marc Gottenbos **12**

Voor u gelezen

John Hermans **15**

Taurossen in De Maashorst

Jos van der Wijst **19**

Website Varia **22**

Reisverslag Marokko

Dick Slaa **23**

Punt Transect Tellingen rond Veghel en Uden

Leo Ballering en John Hermans **32**

Kerstpuzzel 2016... de uitslag **34**

Vogel in De Maashorst... 'de Vuurgoudhaan'

Jan-Willem Hermans **35**

Herinrichting van de Venloop

Jos van der Wijst **36**

Eidooier

Peter van de Braak **39**

Onze Goudhaan van 2016

Jan-Willem Hermans **42**

Uitgelicht Ruiters

Dick Slaa **43**

Ondanks virus niet minder Merels

bij Tuinvogeltelling *Arend Vermaat* **50**

Sluitingsdatum kopij voor
het volgende Bruujssel is
op 1 juni 2017!

Van de redactie

Het valt niet mee om dit toe te geven, maar stiekem was ik vandaag best blij dat het Bruujsel nog maar uit 60 pagina's mag bestaan. Aan kopij gelukkig nog steeds geen gebrek, de pagina's zitten vol, er zijn tig foto's die helaas weer niet geplaatst worden en de lijst met ideeën voor artikelen groeit nog steeds. Laatst sprak iemand me erop aan of de eindredactie van dit blad plus een bestuursfunctie niet wat teveel van het goede was. Dat lachte ik toen nog luchtig weg. Maar wat eindredactie plus bestuur plus Wisentactie plus de Facebookpagina onderhouden in de week vóór de deadline zou betekenen, kon ik toen nog niet vermoeden.

Nu voelt een flinke adrenaline boost niet heel onprettig, toch ben ik echt opgelucht als deze editie vanavond naar Graphiset verzonden kan worden. Als je alles nog last minute moet maken kan er ook veel mis gaan en tijd om te herstellen ontbreekt dan. Mijn excuses alvast als ik veel steken heb laten vallen, er verkeerde bijschriften of fotografen onder foto's staan of als je iets hebt ingestuurd dat nergens in het blad terug te vinden is. Laat het me even weten, dan komt dat het volgende nummer weer goed.

Of het een mooie editie is geworden laat ik graag aan de lezer over, gevarieerd is hij zeker. We besteden aandacht aan twee leden die de afgelopen weken in zonnetje stonden en ook voor Het Bruujsel onmisbaar zijn. Lies Schoenmakers werd benoemd tot Verdienstelijk Udenaar als beloning voor het vele vrijwilligerswerk dat ze in Uden doet. Zo ook voor het Bruujsel: Lies coördineert al jaren de hele bezorging van dit blad en daar zijn we als redactie erg blij mee! Behalve Lies stond ook Jacques Raats in de schijnwerpers toen hij binnen onze club benoemd werd tot Goudhaan van 2016. Verderop in dit nummer is hierover meer te lezen. Jacques is degene die zorgt dat ons clubblad als een digitale versie op de website komt te staan. Hij schrijft ook gedetailleerde handleidingen om uit te leggen hoe iets op de website werkt. En vanuit mijn rol als redacteur is dat erg prettig. De samenwerking met hem verloopt dan ook altijd zeer plezierig.

Hoewel Het Bruujsel het clubblad is van Vogelwacht Uden, is in deze uitgave veel informatie te vinden die niet direct over vogels gaat. De hele actie rond de Wisent in De Maashorst kan niemand ontgaan zijn en daar doen we dan ook uitgebreid verslag van. Deze discussie rond de grazers komt helaas deels voort uit de gedachte 'onbekend maakt onbemind'. Gelukkig neemt Jos het voortouw om de grazers beter bij ons te introduceren. In zijn artikel over de Tauros in De Maashorst gaat hij uitgebreid in op de oorsprong van deze soort en het nut van deze dieren voor het gebied. Ook schreef Jos een artikel over de herinrichting van de Venloop. Na aankoop van de laatste landbouwpercelen is ontwatering hier niet langer nodig en kan er een doorstroommoeras ontstaan. Zowel de inzet van grazers als de herinrichting van voormalige landbouwgebieden maken De Maashorst steeds aantrekkelijker voor diverse vogelsoorten. En dat juichen we als Vogelwacht alleen maar toe!

Maar gelukkig worden er door de leden ook nog gewoon vogels geteld. In december gingen verschillende groepjes op pad om PTT-routes te tellen. En diverse leden leverden gegevens aan voor de nationale Tuinvogeltelling die eind januari plaatsvond. De resultaten zijn in deze uitgave terug te vinden. De Zwaluwenwerkgroep zette zich in voor het creëren van meer nestmogelijkheden voor zwaluwen. Voor de Oeverzwaluw werd de wand aan de Munterweg hersteld en voor de Huiszwaluw zijn meer dan honderd kunstnesten gemaakt. Een verslag en de foto's hiervan moet ik jullie onthouden: plaats- en tijdgebrek...

Maar zo kan ik volgende week wel Marc Gottenbos blij maken met een stukje voor de website. En dat mogen best meer mensen doen. Via onze website dragen we ook uit dat we een actieve club zijn die zich op allerlei fronten positief inzet voor natuur en vogels in en rond De Maashorst.

Daar kan niemand nog omheen.

Mignon van den Wittenboer

Mededelingen Bestuur

Beste Vogelwachters,

Laat ik beginnen met de verkiezing van **Goudhaantje 2016**. Tijdens de jaarvergadering is Jacques Raats uitgeroepen tot Goudhaantje van 2016. Jacques is al jaren lang lid en heeft zich op diverse manieren ingezet voor onze vereniging. Denk aan de winkel, stichting de Groenhoeve, dialezingen eigen werk, het bestuur en natuurlijk niet te vergeten onze website. Door een geplande verhuizing naar een andere regio heeft Jacques zijn bestuursfunctie opgegeven en zal hij ook stoppen met zijn andere werkzaamheden. Voor ons meer dan voldoende reden om hem tot Goudhaan van onze vereniging te benoemen. Nogmaals proficiat!

Bestuursverkiezing

Gelukkig heeft Jacques binnen het bestuur een waardige opvolger gekregen, nl. Mignon van den Wittenboer. Mignon is zeker geen onbekende in onze vereniging. Dit vanwege haar werk voor het Bruujssel, de Zwaluwenwerkgroep en het maken van PR-materialen. Anita van den Acker en José Escher waren opnieuw verkiesbaar en zijn weer voor drie jaar benoemd.

Zoals velen van jullie in de lokale pers hebben kunnen lezen is Lies Schoenmakers tot **verdienste-lijk Udenaar** benoemd. Dit vanwege haar jarenlange, tomeloze inzet in uiteenlopende vrijwilligers functies. Deze benoeming is natuurlijk zeer terecht. Lies, namens het bestuur proficiat! Verderop in het Bruujssel kunnen jullie hier meer over lezen.

De Maashorst

Op dit moment is er veel beroering over de plannen voor De Maashorst. Een aantal groeperingen maakt erg veel lawaai omdat ze bang zijn dat ze straks in hun bewegingsvrijheid worden beperkt. Daarnaast zijn er groepen die het beleid rondom de grote grazers niet zien zitten.

Tijdens de jaarvergadering heeft het bestuur gevraagd of de leden vinden dat we als reactie op alle negatieve geluiden een positief tegengeluid moeten laten horen bij de aangesloten gemeentes. Hier was de vergadering het mee eens. Ondertussen is een brief naar alle betrokken overheden gestuurd. Belangstellenden kunnen deze lezen op onze website. Uiteraard hopen we dat de komende tijd de positieve geluiden de doorslag zullen geven. In de tussentijd roepen we iedereen op om ook het positieve geluid rondom de veranderingen in De Maashorst uit te dragen.

Op 28 februari heeft Leo Ballering een voorlichting gegeven voor het **inventariseren** van De Maashorst in 2017. Uiteraard richten wij ons dan op de vogels. De inventarisatie zal volgens de BMP methode worden uitgevoerd. Na een duidelijke en informatieve avond zijn alle tien beschikbare blokken verdeeld onder leden die mee willen doen. Later werden dit zelfs twaalf blokken! Ondertussen hebben de eerste inventarisaties al plaatsgevonden.

In juni zal het **1000-soorten weekend** weer plaats vinden. Verderop in dit Bruujssel vind je meer info hierover en een oproep om hier aan mee te doen.

Piepcursus en Poelifinario cursus

Bart Gras heeft dit jaar weer de Piepcursus 'kijken naar geluid' georganiseerd maar dan versie 2. Het betreft dan andere vogelsoorten dan in versie 1. Hij had weer het maximale aantal deelnemers van 20. Dit is natuurlijk erg leuk. Een enthousiaste leraar en leden die graag bij willen leren. Een perfecte combinatie.

De Poelifinario cursus is nieuw en lijkt meer geschikt voor de meer gevorderde vogelaar. Hier doen vijftien leden aan mee en we zijn benieuwd naar de reacties. Als bestuur zijn we natuurlijk erg blij met nieuwe impulsen voor onze activiteiten.

Dialezingen, wandelingen, dagexcursies en meerdaagse excursies

Ondanks dat we af en toe graag wat nieuws proberen te organiseren zijn we natuurlijk blijvend trots op onze klassiekers. We hebben de eerste serie dialezingen eigen werk en dialezingen publiek alweer gehad. Het blijven interessante avonden die veel leden trekken. Voor ons als bestuur geen enkele reden dus om hier verandering in te brengen. Wel blijven we op zoek naar leden die hun eigen werk komen presenteren. Heb je een leuk verhaal, meld je aan bij John Opdam en laat ons als leden meegenieten.

De wandelingen in De Maashorst en **de dagexcursies** worden als vanouds wisselend bezocht. Tweede paasdag hebben we een **vroege wandeling** gepland. Dan starten we om **7:00 uur** vanaf de grote parkeerplaats. Tijdens de wandeling zal er een pauze worden ingelast voor koffie met wat lekkers. Mocht dit een succes blijken dan gaan we mogelijk vaker vroeg beginnen.

De meerdaagse excursies naar Lauwersoog en Extremadura zijn volop in voorbereiding en gaan weer voor veel vogelplezier zorgen. De herfstexcursie naar Schiermonnikoog is alweer in voorbereiding en de meerdaagse excursie naar Helgoland zit ondertussen alweer bijna vol.

In mei nemen we ook weer deel aan de **Nationale vogelweek**; op zondagochtend 7 mei om 9.00 uur en op maandag 8, dinsdag 9 en woensdag 10 mei om 19.00 uur starten er publiekswandelingen vanaf de parkeerplaats bij Natuurcentrum De Maashorst.

Tijdens de excursie naar Lauwersoog zullen ongetwijfeld de nodige Grutto's genoteerd kunnen worden. 📷 Leo van de Heuvel

Feestavond

Om niet te vergeten dat we een vereniging zijn waar het niet alleen om vogels kijken draait staat er een feestavond gepland op **zaterdag 1 juli**. Hier kan iedereen onder het genot van een hapje en een drankje gezellig bijpraten met andere leden. Dus noteer deze datum vast in je agenda. De feestavond zal plaatsvinden in ons clubgebouw de Groenhoeve.

Tot slot nog een **hartelijk welkom** aan de volgende nieuwe leden:

- **Tiny van Haandel en Wilhelmine de Vaan uit Boekel**
- **Gert Jan Hallink uit Rosmalen, gezinslid van Hanneke Broersen**
- **Madelon Spiegel uit Velp**

Petitie voor de Wisent getekend door 1400 vrienden van De Maashorst!

Op de valreep, voordat het Bruijsel naar de drukker gaat, is er nog net tijd om een stukje te schrijven en jullie te informeren over het verloop van onze actie 'De Wisent verdient een eerlijke kans'. Begin maart heeft Jan-Willem namens het bestuur een brief geschreven aan de gemeenteraad van Uden. In deze brief spreken we onze verbazing en teleurstelling uit over de recente besluiten in de Udense politiek met betrekking tot de ontwikkelingen in De Maashorst. Uiteraard gestaafd met argumenten. Deze brief is ook naar de andere Maashorst gemeentes en de pers gestuurd. De brief zelf is te lezen op onze website.

Daarna bezochten we met meerdere leden een informatieavond in Heesch op 8 maart. Hier zouden gebruikers van De Maashorst in gesprek gaan met beheerders en bestuurders van De Maashorst over de positieve ontwikkelingen in het gebied. Diezelfde avond was er een podiumbij-

eenkomst over De Maashorst in Schaijk voor inwoners van de gemeente Landerd. Vooral in de omgeving van Zeeland bleek er erg veel onrust te zijn over de vastgestelde plannen voor De Maashorst. Kort daarna kregen we signalen dat in de gemeenteraadsvergadering in Landerd mogelijk een motie ingediend zou worden om de raad te doen besluiten het Wisent-project per direct op Landerds grondgebied te beëindigen.

Dat wilden we natuurlijk niet afwachten en we besloten meteen tot actie over te gaan. Voor we het goed en wel beseften stond onze petitie 'De Wisent verdient een eerlijke kans' online op Petities.nl. Al snel sloten ook IVN Uden en de andere natuurorganisaties van De Maashorst zich bij de petitie aan. Via mail, Twitter, Facebook en alle contacten die we maar konden bedenken werden mensen opgeroepen de petitie te tekenen.

We sloten de actie uiteindelijk af met circa 1400 handtekeningen: niet alleen van Vogelwachters en IVN leden, ook wandelaars, recreatieondernemers en tal van andere vrienden van De Maashorst willen de Wisent een eerlijke kans geven. Hier zijn we erg blij mee omdat het ons inziens een duidelijk signaal is dat het huidige beleid met de grote grazers als Tauros, Exmoor Pony's en Wisent breed wordt ondersteund.

Door deze acties is er veel belangstelling van de lokale en regionale pers gekomen. Dit heeft geleid tot meerdere stukjes in verschillende dagbladen zoals Het Brabants Dagblad, Udens Weekblad, Arena, etc. Met als hoogtepunt het interview met Martien van Dooren door Landerd TV. Martien heeft daar rustig en duidelijk toegelicht waarom de Wisent een eerlijke kans verdient. De link naar dit interview is ook op onze website te vinden.

Donderdag 16 maart trokken we met ruim twintig mensen naar de raadsvergadering van de gemeente Landerd. We stonden met actieborden voor de ingang zodat alle de politici bij het naar binnen gaan niet om ons heen konden.

Tijdens de raadsvergadering waren er drie insprekers om de raad te bewegen de proef met de Wisenten niet stop te zetten. Dit waren Dinie van den Brenk van Maashorst Betrokken Ondernemers, Eja Praasterink van de Raad van Advies Maashorst en Martien van Dooren namens de vogelwacht, IVN en overige natuurorganisaties. Ook hier bracht Martien op een goede manier naar voren waarom de Wisent een eerlijke kans verdient.

Een door het CDA ingediende motie om in mei een evaluatie uit te voeren en in juni/juli een be-

sluit te nemen over de Wisenten in De Maashorst werd niet aangenomen. Dit lijkt goed nieuws, maar de wethouder had al toegezegd dat hij deze evaluatie met de daaraan gekoppelde besluitvorming zou respecteren. Daarnaast was het goed om een keer zelf te horen dat de raadsleden hun best doen om een weloverwogen besluit te nemen. Niet helemaal gerustgesteld gingen we daarna naar huis. Maar zoals Jan-Willem al melde op de vogelwacht WhatsApp: "We mogen ontzettend trots zijn dat we in zo'n korte tijd dit opgetuigd hebben. Ook al zou de beslissing negatief zijn, we hebben met elkaar een duidelijk tegengeluid laten horen." Het is belangrijk dat we komende maanden onze positieve visie over de begrazing in De Maashorst blijven uitdragen en proberen de negatieve gevoelens die hier bij sommige mensen over zijn zoveel mogelijk om te buigen.

Klaar voor de actie in Schaijk.

Martien overhandigd onze petitie aan de burgemeester van Landerd, M. Bakermans.

Vanochtend, 18 maart is de jeugd van de Vogelwacht met een ranger het Wisenten gebied in geweest. En zoals één van de rangers daarna opmerkte: "hier doe je het allemaal voor!"

Namens het bestuur, José Escher

1000 SOORTENTELLING

Vanuit de Stichting Natuurorganisaties De Maashorst wordt nu voor de tweede keer een 1000-soortentelling georganiseerd. Deze zal plaatsvinden op vrijdagavond 2 juni, zaterdag 3 juni en eindigt zondagavond 4 juni 2017. We zijn op dit moment bezig om de organisatie op te zetten. We proberen de tellingen in telblokken te laten plaatsvinden. Bij elk blok zal één of meerdere tellingen starten, waarbij minimaal één expert aanwezig is, zodat leden die willen, zich hierbij kunnen aansluiten. De volgende telblokken zullen er zijn:

<i>Vrijdag 2 juni:</i>	<i>Zaterdag 3 juni:</i>	<i>Zondag 4 juni:</i>
20.00-24.00 uur	6.00-9.00 uur	6.00-9.00 uur
	9.00-12.00 uur	9.00-12.00 uur
	13.30-17.00 uur	13.30-17.00 uur
	20.00-24.00 uur	

Vrijdagavond weer de aftrap door wethouders van de verschillende gemeenten. De meelopers zijn leden van de diverse natuurverenigingen (het zijn dus geen publiekswandelingen). Alle gegevens worden opgeslagen en genoteerd via het programma waarneming.nl. Hiervoor kan op elk type smartphone of tablet een app geïnstalleerd worden, waarmee je de waarneming direct in het veld kunt invoeren. In het leslokaal van het Natuurcentrum zullen de resultaten te zien zijn. Dit gebouw fungeert ook als centrale plek. De vrijwilligers worden vanaf hier ook voorzien van een hapje en een drankje. De volgende soortgroepen hebben we in gedachten:

Planten, vogels, vlinders, sprinkhanen, waterinsecten, mossen/korstmosses, bijen, mieren, libellen, spinnen, zoogdieren, paddenstoelen, kevers, vliegen, muggen.

Deze lijst kan aangevuld worden en er zullen nog namen ingevuld moeten gaan worden, afhankelijk van de expertise die kan worden aangeleverd. Per groep moet in ieder geval een coördinator ingevuld worden en een of meerdere experts.

Bij deze een oproep aan al onze leden, kunnen jullie meehelpen?

Heb je eigen expertise of ken je mensen met een specifieke expertise? Tevens moet het leslokaal gedurende de dagen bemand zijn. Laat het ons weten, zodat we een leuk en interessant weekend gaan beleven. Noteer de datum in ieder geval in je agenda.

Voor vragen/opmerkingen/aanvullingen graag contact opnemen met
Jan-Willem Hermans,
jwhermans@kpnmail.nl (tel. 0413-269804)

Excursie

19 februari 2017

Pier van IJmuiden

Op zondag 19 februari zijn we met acht personen naar de Zuidpier van IJmuiden gegaan. De Zuidpier loopt ongeveer twee kilometer de zee in en is een heel goede locatie om allerlei langstreckende zeevogels te kunnen waarnemen.

We troffen het niet want ter hoogte van Schiphol begon het te regenen en toen we bij de pier aankwamen regende het nog steeds, maar buienradar gaf aan dat het nog een kwartier zou regenen. Dit bleek nog te kloppen ook en gaandeweg verder op de pier werd het weer steeds beter. We begonnen op de pier met het waarnemen van enkele Kuifaalscholvers. In winterkleed lijken ze sterk op de Aalscholvers maar ze verschillen vooral van elkaar tijdens het duiken. Een Kuifaalscholver springt uit het water en maakt dan een sierlijke duik terwijl een Aalscholver meteen onderduikt. Dit gedrag konden we mooi waarnemen tijdens het zien van deze Kuifaalscholvers.

Iets verder de pier oplopend zaten er vijf Sneeuwgorzen op de rotsen maar ze vlogen snel weg. Even later zagen we ze tussen de duinen zitten en kon de gehele groep door de telescoop toch nog de Sneeuwgorzen zien.

Roodkeelduiker in winterkleed.

📷 John Hermans

Langs het strand zaten veel Zilvermeeuwen en ook opvallend veel Drieteenstrandlopers. Zeker enige honderden Drieteenstrandlopers zaten of liepen

langs het strand. Op dit moment zijn al veel vogels weer aan het verzamelen om gezamenlijk de tocht naar het hoge noorden, waar ze broeden, te ondernemen.

Aan de binnenzijde van de pier kwam een groep Smienten langs gevlogen en iets verder de zee op zagen we de eerste langsvliegende Roodkeelduiker. Elke tien minuten zag je wel een Roodkeelduiker langskomen, dus ook weer op de terugweg richting het noorden maar in tegenstelling tot vele kleine steltlopers vliegen Roodkeelduikers niet in groepen.

Een paar honderd meter de pier op zagen we een Zeekoet redelijk dichtbij zwemmen. Toen we later weer op dezelfde plek terugkwamen zat de Zeekoet inmiddels op de rotsen bij de pier en konden we deze Zeekoet tot op enkele meters benaderen.

Zeekoet in zomerkleed. 📷 John Hermans

De Zeekoet was al in het zomerkleed met een geheel donkere kop. In de winter is de kop voor een gedeelte wit. Kennelijk was er trek van Zeekoeten want we hebben alles bij elkaar wel minstens honderd langsvliegende Zeekoeten gezien. Deze Zeekoet zal ongetwijfeld niet gezond zijn maar zo op het eerste gezicht was er niets aan te zien. Meteen zagen we meerdere vogelaars hier naar

toe komen om opnames te maken van deze Zee-koet. Een niet alledaagse ontmoeting voor een Nederlandse vogelaar aangezien ze hier in Nederland nergens broeden.

Steenloper 📷 John Hermans

Weer een eind verder gelopen zagen we een groep Steenlopers en Paarse Strandlopers. Ze waren druk aan het foerageren waarbij ze allerlei kleine diertjes van de rotsen af schrapen. Ook kwam zo nu en dan een Oeverpieper langs gevlogen. Ver weg op zee zagen we naast de Zeekoe-

ten en de Roodkeelduikers ook enkele groepen Zwarte Zee-eenden en Eidereenden langs vliegen. Eenmaal bij de kop van de pier aangekomen zag ik vrijwel meteen een Bruinvis. Later bleken dit er twee te zijn en ze kwamen redelijk dichtbij langs gezwommen. Ook een Zeehond liet zich hier regelmatig zien. Op de terugweg zagen we nog een groep Rotganzen langs komen en Isidro zag nog enkele Wulpen.

Een eindje de zee op zagen we een IJseend zitten; ook dit een niet alledaagse waarneming. Op het strand zaten enkele Bontbekplevieren. Ook deze Bontbekplevieren zijn weer onderweg naar het noorden waar ze langs de stranden broeden. Na het bezoek aan het strandpaviljoen zijn we nog rond het Kennemerduin wezen wandelen. Dit viel enigszins tegen. We zagen niet veel meer dan Kuif- en Tafeleenden en een aantal Wintertalingen. Al met al weer een prachtige dag beleefd met allerlei zeevogels die we zeker bij ons niet tegen kunnen komen. Vooral de trek van de Zeekoeten zal me bijblijven. Ik kan niet zeggen dat ik in Nederland op een dag zoveel Zeekoeten heb gezien als tijdens deze wandeling.

John Hermans

Meet & greet met de Wisent op 26 april

Exclusief voor leden van de natuurverenigingen

Ark Natuurontwikkeling gaat Open dagen organiseren in het wengebied voor de Wisenten. De eerste Open dag is exclusief voor leden van de natuurverenigingen en is op woensdag 26 april.

Deelnemers kunnen zich melden bij de nieuwe poort van het wengebied op de Zevenhuizerweg.

Starttijd is tussen 13.00 en 15.00 uur. Vooraf aanmelden is niet nodig.

Nieuwe Rangers gezocht

Ook is men nog op zoek naar nieuwe Wisent Rangers. Voorwaarde om Ranger te worden is dat je enkele excursie-/cursusdagen van Ark bijwoont en enkele keren meeloopt met een ervaren Ranger. De cursus start na de zomervakantie.

Geïnteresseerden kunnen zich melden bij:

Jos van der Wijst ☎ 06-18303055

of per ✉ jvdwijst1@gmail.com

Lies Schoenmakers

Verdienstelijk Udenaar 2017

Lies Schoenmakers is door de carnavalsvereniging de Knoerissen uitgeroepen tot Verdienstelijk Udenaar 2017 tijdens het 60+ bal op 23 februari.

Lies is al zo'n 25 jaar actief betrokken bij het vrijwillige landschapsbeheer in Uden, het IVN, de Vogelwacht en nog verschillende andere clubs in de gemeente. Ze is bij de organisaties altijd achter de schermen bezig. Volgens de Knoerissen past ze prima binnen de criteria voor de titel Verdienstelijk Udenaar. Naast de eretitel Verdienstelijk Udenaar 2017 ontvangt Lies ook het ereschild en een prachtig beeld van de Udense Kunstenaar Ton Jansen. Als blijk van waardering mag zij dit beeld een jaar lang in bezit houden tot de volgende Verdienstelijk Udenaar gekozen wordt. Lies krijgt dan een replica van dit origineel. Sinds 2002 is Lies al actief lid binnen de Vogelwacht. Lies coördineert het rondbrengen van het Bruujssel al vele jaren. Daar-

naast kunnen we altijd een beroep op haar doen voor de barbezetting bij onze lezingen die we samen met het IVN organiseren. Lies is al langer lid van het IVN, maar werd lid van de Vogelwacht omdat ze uiteraard meer van vogels wilde weten en ook graag meeging met de buitenlandexcursies. Lies is elk jaar van de partij. Een mooie uitspraak van Lies is dat bij het IVN je ogen op steeltjes moet hebben, bij de Vogelwacht oren op steeltjes. Bij het sVLU is Lies ook graag gezien. Allerlei werkzaamheden worden door Lies onderhanden genomen, ja ook het zware sjouwwerk. Tenslotte is ook het Natuurcentrum blij met het vrijwilligerswerk dat Lies hier doet.

Kortom een Verdienstelijk Udenaar, waar wij zeer trots op zijn. Je hebt het verdiend Lies!!!

Jan-Willem Hermans

Lies liet een prachtige hoed versieren met decoraties die symbool staan voor het vrijwilligerswerk dat Lies bij diverse organisaties doet. In haar toespraak lichtte ze dit als volgt toe:

"Voor deze huldiging heb ik mij speciaal met deze hoed getooid.
...met de katjes, in Uje de poeskes, van het wilgenknotten.
...met de afgezaagde berkentakken van het Dico-terrein
...een mooie brem van de Slabroekse en Bedafse Heide
... 'n prachtige libelle van de schone Leijgraaf
...de vogels van De Maashorst
...van het Museum, uit de kruidentuin van Marga en haar hofdames siert een takje Roosmarijn mijn hoed
...en dan mis ik de verse aardbeitjes van Maria en Piet bij de Kersenboomgaard op Hoenderbos."

Bijzondere waarnemingen

Hier de bijzondere waarnemingen van begin november 2016 tot eind februari 2017.

Het betreft hier een greep van de vogelwaarnemingen uit onze regio vanuit waarneming.nl.

Deze waarnemingen hebben het kenmerk dat het zeldzame of zeer zeldzame vogelsoorten in onze regio zijn.

Deze winter hebben we natuurlijk weer onze standaard wintergasten gehad: Klapetekster en Blauwe Kiekendieven. De Middelste Bonte Specht wordt nu ook enkele malen in diverse gebieden gezien. Aan de hand van de gemaakte foto's zien we dat er een mannetje en vrouwtje in het gebied

aanwezig is. Ik ben benieuwd of we dit jaar een broedgeval kunnen melden. In het buitenland zie je op vuilnisbelten vaak Ooievaars. Zo heb ik afgelopen jaar in de Extremadura honderden Ooievaars gezien. Nu zit er op Liessent sinds enige tijd een ongeringde Ooievaar die daar zijn voedsel bij elkaar scharrelt. Deze is er nu nog steeds prachtig te zien.

Wil je op de hoogte blijven kijk regelmatig op onze site: www.vogelwachtuden.nl

Peter van de Braak (Inventarisatiewerkgroep),
☎ 06-22491297.

✉ petervandebraak@gmail.com

Datum:	Aantal	Soort:	Locatie:	Waarnemer:
14-11-2016	1	Rode Wouw	Maashorst - Begrazingsgebied	Theo Vos
19-11-2016	1	Smelleken	Maashorst - Brobbelbies	Leo Ballering
19-11-2016	1	Waterpieper	Veghel - Het Ham	Arend Vermaat
23-11-2016	1	Pestvogel	Reek	Kell & Alison Eradus
24-11-2016	1	Kleine Rietgans	Telpost Brobbelbies Zuid	Gerard van Aalst
24-11-2016	2	Grote Zaagbek	Telpost Brobbelbies Noord	Arend Vermaat
28-11-2016	1	Bokje	Maashorst - Slabroek	John Hermans
30-11-2016	1	Velduil	De Aa - Beekdal nabij A50	Gijs Koomen
8-12-2016	1	Middelste Bonte Specht	Maashorst - Schaijkse Bossen	Martien van Dooren
10-12-2016	20	Barmsijs onbekend	Reek - Reeksche Heide	Meino Koning
17-12-2016	1	Pontische Meeuw	Telpost Brobbelbies Zuid	Gerard van Aalst
20-12-2016	1	Ooievaar	Uden - Loopkant/Liessent	John Hermans
13-1-2017	1	Blauwe Kiekendief	Telpost Brobbelbies Noord	Jos van der Wijst
15-1-2017	1	Smelleken	Maashorst - Begrazingsgebied	Joop Bergsma
17-1-2017	2	Europese Kanarie	Uden - Sportpark	Jan Verhoeven
18-1-2017	1	Witoogeend	Veghel - Zuid-Willemsvaart	Jan Verhoeven
19-1-2017	1	Geelpootmeeuw	Uden - Goorkens	Harry Claasen
19-1-2017	1	Waterpieper	Uden - Leijgraaf	Wim Heijmans
2-2-2017	1	Smelleken	Boerdonk - Teuwseleer	Leo Ballering
3-2-2017	1	Middelste Bonte Specht	Maashorst - Herperduin	Peter van de Braak
17-2-2017	3	Ooievaar	Uden - Vluchtoord	Marc Poulussen
20-2-2017	1	Noordse Kauw	Oude Vorstenbossche Dreef	Gerard van Aalst
20-2-2017	1	Houtsnip	Maashorst - Grensweg	Chris van Lieshout
26-2-2017	1	Rode Wouw	Maashorst - Loo	John Hermans

Heel bijzondere waarneming:

**Lammergier boven Uden
op 13 maart 2017!**

Er zijn van die momenten dat het hart van een vogelaar sneller gaat kloppen, op 13 maart was voor veel vogelaars zo'n moment toen er een melding kwam van een Lammergier die in onze richting vloog. Het begint vaak met een bericht op één van de WhatsApp groepen. Hieronder een prachtig verslag van Teun van Kessel over dat bijzondere moment.

Op 12 maart komt er rond 15:45 uur bericht binnen dat er een Lammergier boven Katwijk vliegt. In een WhatsAppgroep met jonge vogelaars worden wat berichten geplaatst over de vliegrichting en of er mensen gaan zoeken. Ik leg mijn telefoon aan de kant en geloof het wel. Op 13 maart wordt de vogel rond 10:30 uur herontdekt en vliegt deze in oostelijke richting over de Oude Maas net onder Rotterdam. Na een rondje bij de Drechtsteden blijft de vogel richting oost vliegen, er zijn veel vogelaars op zoek naar de vogel en er komt op mijn telefoon een constante stroom aan informatie binnen. De vogel wordt voor het laatst gezien in de buurt van Andel en vliegt dan richting zuidoost. Een paar vogelvrienden van me zeggen me lachend dat ik maar in de tuin moet gaan staan, want ja, wie weet..!

Het blijft een poosje stil maar plots krijg ik een WhatsApp van een oude klasgenoot. Hij ziet de Lammergier recht boven Den Bosch Centraal en hij vliegt nog steeds in zuidoostelijke richting. Ik begin nu toch wel echt zenuwachtig te worden en denk bij me zelf 'het zal toch niet'. Precies op dat moment komt mijn moeder thuis van haar werk, ik gris de sleutels uit haar handen en rijdt met verre-

kijker om mijn nek richting de Kilsdonkse molen waar ik weet dat ik een goed uitzicht heb. Als de Lammergier besluit om zuidoost te blijven vliegen sta ik hier goed. Na een poosje scannen met mijn kijker zie ik alleen wat Buizerden en een Havik. Vervolgens pak ik mijn telefoon, wellicht is er nieuwe informatie binnen gekomen, en ja hoor! Iemand heeft de Lammergier gezien vanaf de snelweg tussen Rosmalen en Vinkel. Snel start ik Google Maps en trek de lijn vanaf Den Bosch naar Vinkel door. Op de kaart zie ik Nistelrode. Shit! Denk ik bij mezelf.

Via de snelste weg die ik ken rij ik richting Nistelrode. Waar zal ik precies gaan staan gaat er door mijn gedachte, de meeste kans maak ik op een open plek. Het wordt ten zuiden van Nistelrode anders ben ik sowieso te laat. Net voordat ik arriveer moet ik 200 meter achter een tractor aan rijden op een smal landweggetje, ik vloek wat en hij slaat af bij een boerderij. Mijn rechterspiegel kan weer wat verder naar beneden. En dan ineens, recht boven de weg! Geen twijfel mogelijk. Ik weet niet wat me overkomt. HEBBEN!

Dé Lammergier op De Rakt. Wat een verschil in formaat met de Zwarte Kraai erachter.
📷 Teun van Kessel

Juichend in de auto rij ik nog iets verder. De adrenaline giert door mijn lichaam, het kan niet waar zijn! De auto wordt vakkundig en snel in de berm gezet. Mijn benen en handen trillen, snel wat foto's maken en vervolgens met de verrekijker genieten. Na een seconde of 45 verdwijnt hij achter de bomen richting zuidoost, meteen pak ik mijn telefoon en geef in verschillende WhatsAppgroepen door dat de vogel ongeveer boven Uden ziekenhuis moet vliegen. De auto wordt gestart en ik besluit nog een stuk die richting uit de rijden, geen spoor meer te bekennen. Dan maar huiswaarts. Thuis kom ik eindelijk iets tot rust. Wat is er zojuist ge-

beurd? Wat een geluk! Boven Nederland een Lammergier! De grootste vogel van Europa, een spanwijdte van 2,80 m, normaal in Europa alleen te zien in de Alpen en Pyreneeën, nu boven Regio Uden! De eerste keer dat ik deze soort zag was in Zwitserland tussen de besneeuwde alpentoppen. En nu mijn tweede ooit tussen de wilgen en weilanden op De Rakt. 's Avonds pak ik met een brede glimlach op mijn gezicht een biertje! In een woord super!

Teun van Kessel

📷 2x Marc Gottenbos

Even wat over de Lammergier (*Gypaetus barbatus*) zelf:

De Lammergier kent drie ondersoorten, waarvan de nominaat uit Noordwestelijk-Afrika, Zuid-Europa en Klein-Azië komt (*G.b. barbatus*) en broedt in het Midden-Oosten tot oostelijk in Mongolië en China (*G.b. aureus*). De Lammergier broedt ook in kleine delen van Oost- en Zuidelijk-Afrika (*G.b. meridionalis*). Een behoorlijk groot verspreidingsgebied, en sommige delen ook redelijk ontoegankelijk. Helaas moeten we constateren dat de Lammergier enorm bedreigd wordt door afschot en indirect vergiftiging (mensen leggen vergiftigd aas neer voor Vossen en Wolven), maar ook onvoldoende voedsel, verstoring, verandering van hun biotoop en de giftige stoffen die worden

opgenomen door het eten van koeien en schapen welke medicatie hebben gekregen. Zelfs elektra masten en windmolens leveren dode vogels op.

Voorkomen in Europa

In Europa leven naar schatting nog 200 tot 225 paartjes. Deze leven voornamelijk in de Pyreneeën (ca. 80 paar) en daarnaast in de (met name Franse) Alpen (ca. 42 paar). De overigen leven in het oostelijk deel van Europa tot in Rusland. In Europa zijn in de Alpen van Frankrijk, Oostenrijk en Italië herintroductieprojecten geweest om deze soort terug te brengen. Uiteindelijk, door het plaatsen van jonge in gevangenschap gekweekte vogels los te laten, is het gelukt om hier een populatie te genereren.

Biotoop

De Lammergier leeft in berggebieden welke in Europa zich boven de 1000 meter bevinden. Het landschap moet ruig zijn en beschikken over kloven, dalen en flinke hoogte verschillen. Daarnaast dient er ook een flink aanbod aan prooi te zijn zoals Gemzen en Steenbokken. Een Lammergier leeft voor 80% van karkassen en is dus mede afhankelijk van andere jagers zoals Steenarenden, Wolven en Lynxen in zijn biotoop. De mens is in dit biotoop een rare factor, enerzijds is er weer sinds jaren een stijgende lijn in de populatie door de bescherming en bij voeden van de soort, anderzijds is ruim 50% van de dood gevonden vogels omgekomen door het eten van vergiftigd vlees. Uiteindelijk staat de soort op de rode lijst als bijna bedreigd.

Gedrag en uiterlijk

Hij heeft een karakteristiek gedrag en prachtig uiterlijk. De Lammergier wordt ca. 90 cm hoog met een spanwijdte van ca. 2.5 tot 2.8 meter. De soort welke in de Himalaya leeft is het grootst van alle populaties. Kenmerkend is zijn wigvormige staart welke 50 cm lang kan worden, die van andere gieren zijn vele malen kleiner. De adulte vorm is op de vleugels donkergrijs, roestig kleurig met witte strepen in de bevedering. Hij heeft een grijswitte kop met een zwarte streep boven het oog welke doorloopt in een zwarte sik. Hier komt de Engelse benaming (Bearded Vulture) vandaan. Hij heeft een opvallende rode oogring. Overige delen zijn

beige tot wit, maar er komt vaak oranje in voor. Dit komt door de vele stofbaden, poetsen met rode modder en daarnaast het drinken van mineraalrijk water. Ze doen dit waarschijnlijk om nog meer intimiderend over te komen. Studies geven aan dat de mate van rode kleur (als statussymbool) gerelateerd is aan de omvang van het territorium. Een juveniele vogel is donkerder van kleur over het gehele verenkleed met een vaal bruine borst. Het duurt vijf jaar voordat een Lammergier zijn adulte kleed krijgt.

Voedselkeuze

Zoals gezegd bestaat het dieet van een Lammergier voor 80% uit botten/merg van karkassen. Door zijn grote snavel/keel kan hij botten van ca. achttien centimeter ineens doorslikken. Grotere botten worden mee de lucht ingenomen en met precisie gedropt op kliffen om de botten te verkleinen en het merg te kunnen eten. Ze hebben zelfs favoriete rotsen om hun karkassen te laten breken. Het maagzuur heeft een Ph waarde van één (vergelijkbaar met zwavelzuur) waardoor botten binnen 24 uur verteerd zijn.

Lammergier vormen paartjes voor het leven en kunnen in de juiste omstandigheden ca. 45 jaar oud worden.

Mijn inziens de mooiste roofvogel van Europa en na de Spaanse Keizerarend de zeldzaamste....en die ziet Teun van Kessel boven Uden vliegen!

Marc Gottenbos

De oranje kleur wordt veroorzaakt door stofbaden, het poetsen met rode modder en het drinken van mineraalrijk water. De intensiteit van de kleur draagt bij aan zijn status onder soortgenoten.

 Marc Gottenbos

Voor u gelezen

Koekoeken in Afrika aan voorjaarstrek begonnen

Het voorjaar is in aantocht. In Nederland merken we dat aan terugkerende Grutto's, de zang van Merels en de eerste Witte Kwikstaarten bij de boerderijen. Maar ook voor de langafstandtrekkers in Afrika komt het voorjaar eraan. De eerste gezenderde Koekoeken hebben hun overwinteringsgebieden verlaten en duiken op in West-Afrika.

2017 is het 'Jaar van de Koekoek'. Hierin proberen Vogelbescherming Nederland en Sovon Vogelonderzoek, met ondersteuning van Waarneming.nl, kennishiaten omtrent de Koekoek in beeld te krijgen. We roepen iedereen op om straks alle waarnemingen van een Koekoek online door te geven. Vanaf medio april verwachten we de Koekoek terug in Nederland. Mocht je in de zomer een jonge Koekoek zien in het veld, let dan speciaal goed op wat de waardvogel is, ofwel de gastouder, van de Koekoek.

Koekoek. 📷 Marc Gottenbos

Zenderonderzoek in Engeland

Sinds 2011 is een aantal mannetjeskoekoeken in Engeland door de British Trust for Ornithology (BTO) voorzien van minuscule satelliet-

zendertjes. In Engeland gaat de Koekoek, net als in ons land, hard in aantal achteruit. De stand is daar in twintig jaar tijd gehalveerd. Vandaar het zenderonderzoek: de Britten zijn erg geïnteresseerd in de problemen die Koekoeken op trek en in de overwinteringsgebieden tegenkomen. De gezenderde Koekoeken hebben allemaal een naam gekregen, zo heet er eentje David en een andere Peckham. Er zijn op dit moment acht Koekoeken online te volgen, die nog alle in Afrika zijn. De komende twee maanden gebeurt het: de Koekoeken zullen weer naar Europa trekken. Het is bijzonder interessant om deze trek te volgen!

De regenwouden van het Congobekken

Uit het zenderonderzoek is gebleken dat de Koekoeken overwinteren in Centraal-Afrika, in de regenwouden van het Congobekken. Ze zijn daar soms via heel verschillende routes heen getrokken om te overwinteren. Sommige vliegen eerst naar Nederland of België. De meeste trekken over Italië naar Afrika, enkele via Spanje. Dan wordt een grote drempel genomen: de Sahara, om daarna door te vliegen naar Centraal-Afrika. Sommige Koekoeken, zoals Larry en Bill, zitten in het overwinteringsgebied in Angola maar een paar kilometer van elkaar. In maart zullen ze alle richting de broedgebieden vertrekken, om daar vanaf half april aan te komen voor een verblijf van soms nog geen drie maanden.

Selborne en PJ zijn onderweg

Op de site van de BTO is te zien dat de meeste Koekoeken nog steeds in het Congobekken zijn. Maar de eerste Koekoeken zijn nu begonnen aan de voorjaarstrek. De voorjaarstrek van alle tot nu toe gezenderde Koekoeken gaat over West-Afrika, ongeacht welke route ze in de herfst hebben genomen. Zo

ook Selborne. Op 15 februari bleek dat Selborne onderweg is. Zijn zogenaamde 'loop migration' verloopt op spectaculaire wijze, want hij is bij Gabon de zee opgevlogen, heeft op een eiland overnacht en is nu via Ghana in Guinee aangekomen. Al met al heeft hij geruime tijd boven open water gevlogen om over te steken naar West-Afrika. Een ander verhaal is dat van Koekoek PJ. Deze was op 17 februari nog in Kameroen, maar heeft in de paar dagen erna 2020 kilometer afgelegd naar het westen, naar Ivoorkust. Daar werd hij op 22 februari gepeild. Andere Koekoeken zijn wat aarzelender begonnen, zoals Bill. Bill was enige tijd zoek, maar ook deze vogel is voorzichtig naar het noorden aan het bewegen en is nu in Gabon.

Overleven ze dit jaar de Sahara?

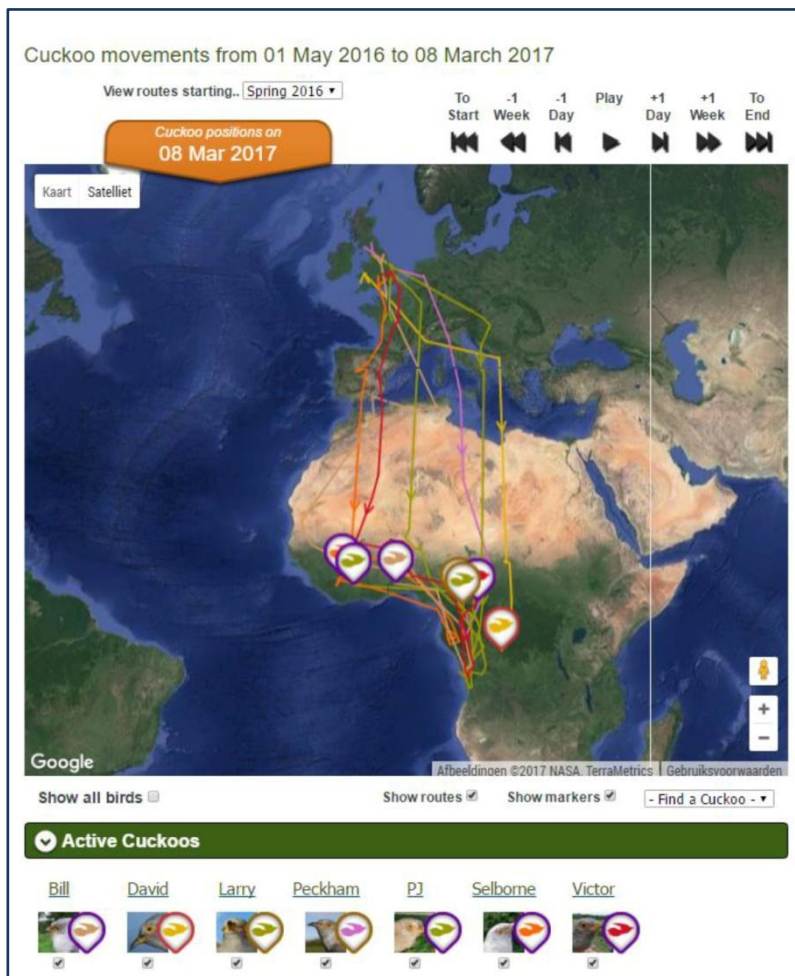
Hopelijk verloopt de voorjaarstrek voorspoedig. Bij de trek naar het noorden moeten ze wederom de Sahara over en het is spannend

hoe ze daar overheen komen. Het lijkt een redelijk natte winter te zijn geweest in de Sahel en we zijn natuurlijk benieuwd of zich dit vertaalt in een wat aantrekkelijke stand. Dat zullen we pas later in het jaar weten. Nu volgen we vooral hun verblijf en trekbewegingen in Afrika. Kijk mee via de website van BTO over de gezenderde Koekoeken.

Er staan leuke activiteiten op stapel in dit Jaar van de Koekoek, zoals lezingen en excursies in de Nationale Vogelweek (6 t/m 14 mei). Ook krijgt de eerste waarnemer van een Koekoek (met fotografisch bewijs) dit jaar een mooie prijs. Hou de sites van Vogelbescherming of Sovon in de gaten voor meer informatie. De eerste excursies in de Nationale Vogelweek staan al online op Vogelweek.nl

Uit: Persbericht Vogelbescherming Nederland, Ruud van Beusekom

Op de website van de BTO zijn de gezenderde Koekoeken perfect te volgen. Hier een screenshot van 8 maart 2017 toen ze nog allemaal ten zuiden van de Sahel zaten.

Eerste golf Rode Wouwen en Kraanvogels

De meeste vogelaars zullen hun eerste Rode Wouw van het jaar verwachten in maart. En Kraanvogels worden het vaakst gezien bij oostenwinden, die de trekbaan tot boven ons land brengen. Of niet soms?

Dat dit geen wet van Meden en Perzen is, bleek afgelopen dagen weer eens. Gisteren, 23 februari, trok de wind aan van krachtig tot stormachtig, zodanig dat veerboten uit de vaart werden genomen, verkeer hinder ondervond en een vliegtuig op Schiphol naast de baan terechtkwam. Vandaag draaide de wind naar noordwest. Voorwaar geen omstandigheden om Rode Wouwen en Kraanvogels te verwachten.

Kraanvogels tijdens de trek. 📷 Leo van de Heuvel

Vroege doortrek

Toch werden er opmerkelijk veel Rode Wouwen gezien, en dan met name in de oostelijke provincies. Op sommige locaties zelfs verschillende op een dag, zoals het vijftal bij Vilt in Zuid-Limburg en De Hamert in Noord-Limburg, en de drietallen in Riethoven (Noord-Brabant) en Deventer (Overijssel) aantonen. Even opmerkelijk is dat er al aardig wat Kraanvogels zijn gesignaleerd; opmerkelijk niet zozeer vanwege de datum maar vanwege de ruime verspreiding, tot in de Kop van Noord-Holland aan toe. Met groepen tot enkele tientallen Kraanvogels is men in West-Nederland niet ieder jaar zo ruim bedeed.

De wind mee

Blijkbaar stond de zeer krachtige zuidwestenwind van gisteren gunstig voor beide

soorten om een flinke ruk noordwaarts te gaan. Bij de Rode Wouwen zal het vermoedelijk eerder gaan om vogels die in Duitsland broeden (en die vanaf februari hier aankomen) dan om Zweedse vogels (die gewoonlijk later arriveren). Het aantal Kraanvogels dat noordelijk overwintert, tot bij Lac du Der in Noord-Frankrijk, is in recente jaren sterk gestegen. Het is aannemelijk dat het bij de eerste doortrekgolven vooral om kranen zal gaan die op de meest noordelijke overwinteringsplaatsen verbleven.

Uit: SOVON Nieuws, 24 februari 2017

Opmerking: Ook in De Maashorst kwam op 26 Februari al een Rode Wouw overgevlogen.

Rode Lijst van doortrekkers en wintergasten

Sovon heeft in opdracht van Vogelbescherming een Rode Lijst opgesteld van vogels die in Nederland overwinteren of ons land aandoen als doortrekker. Op de lijst staan 39 soorten. Vogelbescherming zal de lijst gebruiken voor haar beschermingswerk.

Nederland kent al jaren een Rode Lijst van Bedreigde broedvogels, een officiële lijst die wordt vastgesteld door de minister of staatssecretaris en die mede wordt samengesteld op basis van de gegevens die Sovon-vrijwilligers verzamelen. Maar hoe staat het met de vogels die Nederland aandoen als doortrekker of wintergast?

Van de 263 onderzochte vogelsoorten zijn er 39 op de nieuwe 'Rode Lijst' van bedreigde vogels terecht gekomen.

Oranje lijst

Naast de 39 soorten die acuut bedreigd worden zijn er negen die in de gevarenzone dreigen te komen. Deze vogels op de zogenoemde Oranje Lijst nemen de afgelopen tien jaar constant in aantal af.

Broeden op de toendra

Van de wintergasten en doortrekkers die het zwaar hebben, zijn zeker vijftien soorten afhankelijk van broedgebieden in de toendra's van Noord-Europa. Het gaat daarbij om soorten als Kuifduiker, Paarse Strandloper, Steen-

loper, maar ook roofvogels als Ruigpootbui-
zerd en Blauwe Kiekendief en zangvogels
waaronder Strandleeuwerik en Frater. Uit
broedvogeltellingen in het Scandinavië blijkt
dat de algemene soorten van de Arctische
toendra's al jaren achteruitgaan.

Intensieve landbouw

Net als bij vogels die in Nederland broeden
zijn de negatieve gevolgen van de intensieve
landbouw ook bij de doortrekkers en over-
winteraars zichtbaar. De Veldleeuwerik is als
doortrekker en wintergast met 50 tot 75 pro-
cent afgenomen.

**Ook als doortrekker en wintergast is de Veld-
leeuwerik dramatisch in aantal afgenomen.**

📷 Marc Gottenbos

De Ortolaan, een zangvogel van het klein-
schalig cultuurlandschap, is als broedvogel in
Nederland feitelijk uitgestorven. Als doortrek-
ker gaat de Ortolaan nu dezelfde kant op. De
achteruitgang ligt tussen de 75 en 100 pro-
cent.

IJsselmeer zwakke plek

Met de Zwarte Stern en de Visdief gaat het
Europees gezien redelijk goed, toch staan
deze soorten op de 'Rode Lijst' als doortrek-
ker. Voorheen was het IJsselmeer zeker voor
doortrekkende Zwarte Sterns een zeer be-
langrijk gebied. De natuurkwaliteit van het
IJsselmeer is echter sterk achteruit gegaan,
het is goed denkbaar dat dit de negatieve
trend in ons land voor beide sternsoorten
verklaart. Download het volledige rapport
'Rode en Oranje Lijst van doortrekkende en

overwinterende vogelpopulaties in Neder-
land' via: [!\[\]\(faf942dc3e59ce8eb64b4ac481eca7e0_img.jpg\)](#)

Uit: SOVON Nieuws, 16 februari 2017

Webcams Beleef de Lente gaan 7 maart weer aan!

Het elfde seizoen van www.beleefdelente.nl
staat voor de deur. Noteer in de agenda:
dinsdag 7 maart gaan de vogelwebcams aan!
Aan het einde van een special die VARA's
Vroege Vogels op NPO2 uitzendt over Beleef
de Lente gaan de camera's open. Dat zal rond
20.00 uur zijn. Vanaf dat moment kan ieder-
een weer live meegenieten met het liefdesle-
ven van de vogels. Beleef de Lente van Vo-
gelbescherming trekt jaarlijks zo'n miljoen
trouwe kijkers.

Dit jaar volgt www.beleefdelente.nl een aan-
tal toppers van vorig jaren. Naast de Bosuil
zijn dat de Kerkuil, Slechtvalk, Steenuil en
Ooievaar. Daarnaast zijn er nieuwe vogel-
soorten te bewonderen zoals de IJsvogel.
Behalve de live-beelden zijn op
www.beleefdelente.nl dagelijks korte filmpjes
met hoogtepunten te zien en per vogel wordt
een weblog bijgehouden door deskundigen.
Ook is er een forum waar kijkers met elkaar
kunnen praten over de vogels en hun vragen
kunnen stellen aan de kenners.

**Het nest van de Ooievaar is de hele dag live
te volgen op Beleef de Lente.**

Beleef de Lente van Vogelbescherming Ne-
derland is al jaren een groot succes. Jaarlijks
volgen rond de één miljoen mensen de vo-
gels tijdens het broedseizoen, een groot deel
daarvan zelfs dagelijks.

*Uit: Nieuws Vogelbescherming, 21 februari
2017*

Samenstelling door John Hermans

Tauros in de Maashorst

Stoer oerrund met meerwaarde voor de natuur

In dit artikel wordt aan de hand van een aantal veel gestelde vragen ingegaan op het Tauros ofwel het oerrund. Sinds 2016 lopen er Tauros in De Maashorst. Op de Broelbeles inmiddels zo'n twintig. Daarnaast loopt er een groep op Herperduin. Ze vervangen de Schotse Hooglander.

Stichting Taurus tracht sinds 2008 het oerrund terug te fokken uit Europese runderrassen die rustig van karakter zijn en genetisch overeenkomsten vertonen met het oerrund. Kenmerken van het oerrund zijn; een rank atletisch gebouwd dier met een schofthoogte van 180 centimeter. De kleur is zwart of bruin en de dieren hebben een witte meelsnuit, de stieren een witte aalstreep over de rug en lange dikke horens.

 Roeland Vermeulen

Wat is een Tauros?

De Tauros is een relatief nieuw runderras welke we in steeds meer natuurgebieden tegenkomen. Oorspronkelijk liepen in grote delen van Europa oerossen rond, de wilde voorouder van al onze gedomesticeerde runderrassen. De oeros is echter in 1627 uitgestorven, zijn genen leven voort in onze gedomesticeerde rassen. Middels DNA-

onderzoek weten we welke rassen nog de meeste overeenkomsten met de uitgestorven oeros vertonen en het tauros-fokprogramma beoogt een dier terug te fokken welke uiterlijk en genetisch zoveel mogelijk overeenkomsten met de oeros vertoont om zo zijn natuurlijke rol weer in te vullen. Hiervoor worden verschillende primitieve runderrassen gebruikt. De belangrijkste rassen voor het fokprogramma zijn: Limia, Maremmana Primitiva, Maronesa, Podolica, Sayaguesa en Pajuna.

Hoe oud kan een Tauros worden?

In gevangenschap kunnen runderen wel 15 tot 25 jaar worden, in de natuur halen de meeste dieren dat echter niet. Onder andere door slijtage aan de kiezen en afname van de opbouw van vetreserves worden de meeste runderen in de natuur niet ouder dan twaalf à dertien jaar, regelmatig nog minder.

Hoe zwaar kan een Tauros worden?

De oorspronkelijke oeros was een groot dier en kon wel meer dan 1000 kg wegen. De Tauros is nog lang niet zover en het maximale gewicht is afhankelijk van welke rassen er voor de kruising zijn gebruikt. De koeien wegen meestal tussen de 300 tot 500 kg, de stieren wel 600 tot 800 kg.

Wat eet een Tauros?

Tauros zijn echte grazers en herkauwers. Als herkauwers zijn ze goed in staat dikke celwanden te verteren. In tijden van overdaad concentreren de dieren zich op het meest eiwitrijke gewas, het gras. Dit eten ze door hun tong om de langere sprieten heen te slaan en zo naar binnen te trekken. In het najaar en de winter eten ze o.a. van overstaande kruiden, takken en twijgen. Bast wordt minder gegeten. Als herkauwer zijn ze ook in staat licht giftige planten te eten zoals

het blad van de vlier of Amerikaanse Vogelkers, beide bevatten blauwzuren. Wanneer voorradig zijn in de herfst eikels favoriet, al moeten ze dan ook andere gewassen eten om de looizuren te neutraliseren.

Horen taurossen wel thuis in Nederland?

De oeros kwam ooit wijdverspreid in Europa voor, ook in Nederland. Vanaf ongeveer 600 na Chr. verdween hij uit onze omgeving om uiteindelijk in 1627 in Polen definitief uit te sterven. Toch is de diersoort niet verdwenen, zijn genen leven voort in al onze gedomesticeerde runderrassen. Een aantal van deze rassen wordt nu gebruikt om de oeros terug te fokken middels het Tauros fokprogramma. Zo vervult de Tauros de ecologische rol van zijn voorouder de oeros, net als veel andere zelfredzame runderrassen dat doen in tal van andere gebieden, rassen als de Schotse Hooglander, Galloway of Rode Geus.

 Roeland Vermeulen

Waarom willen we nu Taurossen in Nederland?

Al sinds begin jaren '90 komen we wild levende runderen tegen in de Nederlandse natuurgebieden. In het begin vooral Schotse Hooglanders en Galloways en in voor publiek afgesloten gebieden ook het Heckrond. Toen is voor de Schotse rassen gekozen omdat dit winterharde dieren zijn. Echter hebben zij ook in de zomerdag een dikke jas aan waardoor ze dan veelal passief zijn of in poelen staan en deze vermesten.

Tegenwoordig is er veel meer bekend over de zelfredzaamheid van tal van andere rassen en maken we ook gebruik van Zuid-Europese rassen uit gebieden met zowel strenge win-

ters als warme zomers; rassen die ook zomers in de volle zon actief zijn en toch goed overweg kunnen met onze winters. Deze rassen worden nu ook gebruikt voor het Tauros fokprogramma.

Het fokprogramma beoogt nog een ander doel. Runderen vallen onder de veewetten en moeten bijvoorbeeld een oormerk in. Door duidelijk onderscheid te maken tussen boerenkoeien en zeldzame huisdierrassen vs. wild levende Taurossen is er de hoop op termijn ook een juridische onderscheid te verkrijgen en het dier als wilde diersoort te kunnen zien.

In wat voor soort kudde leven Taurossen?

Wild levende runderen als de Tauros leven in sociale groepen met een matriarchale structuur. Dit betekent dat aan het hoofd van een kudde een oude ervaren leidkoe staat, met onder haar haar dochters en kleindochters. De leidkoe bepaalt wat de kudde doet. In zo'n kudde worden natuurlijk kalveren geboren. Koekalveren blijven over het algemeen hun hele leven in dezelfde kudde. Als stierkalveren twee jaar oud zijn gaan ze regelmatig uitstapjes maken en vanaf drie à vier jaar verlaten ze definitief hun geboortekudde, sluiten zich aan bij een stierengroep om uiteindelijk als volwassen stier een eigen plekje te veroveren wachtend op de koeiengroepen die voorbijtrekken.

Wanneer een koeiengroep steeds groter wordt splitst op den duur een deel van de groep zich af, dit meestal door een oudere ervaren koe met haar nakomelingen. Afhankelijk van het gebied zijn groepen groter of kleiner. In open gebieden kunnen groepen wel uit 70 of meer dieren bestaan, is de omgeving wat meer bebost dan zijn de groepen meestal kleiner, tot soms slecht tien dieren groot.

Waar kan ik meer informatie over Taurossen vinden?

Een goed naslagwerk is het boek 'Het Oer-rund; een levende legende' van Ronald Goderie, Wouter Helmer, Henri Kerkdijk-Otten en Staffan Wildstrand. Dit boek is o.a. in het natuurcentrum te vinden. Verder staat er meer informatie op www.taurosproject.com.

Waarom Taurossen i.p.v. de Schotse Hooglanders?

Na jaren begrazing met Schotse Hooglanders zijn we op De Maashorst overgestapt op de Tauros. Hoewel de Schotse Hooglander goed zijn ding deed bleken er toch bepaalde nadelen aan dit ras te zitten. De belangrijkste is zijn dichte vacht, vooral in de zomer. De Schotse Hooglander staat dan graag in het water om af te koelen waardoor poelen eutrofiëren. Aan de bovenloop van het watersysteem houden wij het water in De Maashorst graag schoon, wat vele amfibieën en reptielen, maar ook libellenlarven ten goede komt. Na jaren van overbegrazing door te groot geworden kuddes Schotse Hooglanders krijgt het gebied nu een tijdelijk verlichting omdat de dichtheid aan dieren is teruggebracht.

Hoe zit het met toegankelijkheid in de gebieden met Taurossen?

Het gebied is vrij toegankelijk; wandelaars mogen vrij rondstruinen, fietsers zijn welkom op de paden en voor ruiters en menbers zijn er speciale toegangen. Voor evenementen als een ATB-toertocht moet een vergunning worden aangevraagd. Wanneer bij de vergunningaanvraag voldoende rekening wordt gehouden met grazers en overige natuur zal deze normaal gesproken verleend worden. Honden zijn alleen aangelijnd toegestaan.

Naar hoeveel dieren kan de kudde maximaal groeien?

Aangezien het gebied steeds verder wordt uitgebreid, kan de kudde voorlopig door blijven groeien. Zowel de conditie van de dieren als de vegetatie in het gebied worden zorgvuldig gemonitord. Zo wordt bepaald wat de draagkracht van het gebied is. De verwachting is dat er ruimte is voor circa 40 Taurossen en even zoveel Wisenten en Exmoorpony's.

Van wie zijn de Taurossen?

De Taurossen komen uit de European Wildlife Bank en zijn eigendom van Stichting Taurus. FREE Nature zorgt voor het kuddebeheer.

Wie zorgt er voor de dieren?

In principe zorgen de dieren voor zichzelf. Hun conditie wordt zorgvuldig in de gaten

gehouden. Mocht het in bijzondere situaties nodig blijken, dan wordt er actie ondernomen.

Worden de Taurossen bijgevoerd?

In principe worden de Taurossen niet bijgevoerd. De conditie van de dieren zal nauwgezet gevolgd worden zodat indien nodig ingegrepen kan worden. In de gewenningsfase en eventueel tijdens sommige seizoenen (erg droge zomers, zware winters) wordt aanvullend gevoerd. Dit bijvoeren zal eerder de uitzondering dan de regel zijn.

Zijn Taurossen gevaarlijk?

Taurossen zijn niet gevaarlijk. Al langer gaan Taurossen en publiek goed samen in meerdere natuurgebieden zoals het Herperduin.

De omgangsregels:

- *Honden zijn alleen aangelijnd toegestaan in het taurosgebied. Blijf rustig en behandel de Taurossen met respect.*
- *Voer of aai de Taurossen niet, hiervan kunnen de dieren opdringerig worden wat ons dwingt in te grijpen en opdringerige dieren uit het gebied te halen.*
- *Doorkruis de kuddes niet, vind je de dieren op je pad, loop dan rustig om de kudde heen.*
- *Laat de Taurossen ongestoord hun route kiezen en geef ze de ruimte.*
- *Houd minstens 50 meter afstand.*

In De Maashorst is sinds de komst van de Wisenten, Exmoorpony's en Taurossen een groep van zo'n vijftien Rangers actief. Zij worden begeleid door Stichting Ark, Free Nature en Stichting Tauros en hebben een uitgebreide cursus gevolgd om kennis op te doen van de verschillende diergroepen. De Rangers verzorgen excursies, voeren diercontroles uit en controleren de raster. De Rangers hebben ook toestemming om het Wi-

sentgebied te betreden en mensen mee het uitwengebied in te nemen. Het is de bedoeling het Rangerteam in 2017 verder uit te breiden. Wie interesse heeft zal een cursus moeten volgen. Aanmelden kan bij Jos van der Wijst (06-18303055).

*Bronnen: Ark Natuurontwikkeling,
www.ark.eu
Free Nature, www.freenature.nl*

Rangers in het
wisentgebied.
📷 Martien van
Dooren

Website Varia

Nu één van onze webmasters, Jacques Raats naar een andere regio gaat verhuizen zal hij minder betrokken kunnen zijn bij de website. Daarom zijn de mensen achter onze website bij elkaar gekomen om de alle taken goed af te stemmen en plannen voor de toekomst te maken. Bart Gras verzorgt de techniek achter de site, waarbij hij gelukkig nog altijd terug kan vallen op de kennis van Jacques. Marc Gottenbos vult de homepage met nieuws en publieksactiviteiten. En Peter van de Braak en Mignon van den Wittenboer voeren

daarbij op de achtergrond ondersteunende taken uit. Via deze rubriek proberen we jullie op de hoogte te houden van eventuele veranderingen.

Jullie zullen bijvoorbeeld merken dat je binnenkort voor sommige pagina's (bijvoorbeeld maandagenda) eerst ingelogd moet zijn omdat daar informatie op staat die echt uitsluitend voor leden bedoeld is.

Mocht je bij het inloggen hulp willen stuur dan een bericht naar: webmaster@vogelwachtuden.nl en we helpen je graag verder.

Vogelreis Marokko

5 - 17 december 2016

Vorig jaar december hebben wij (Vera en Dick Slaa) met SNP een vogelreis naar Marokko gemaakt om met een klein groepje van zes personen, een Nederlandse reisleader en een lokale Marokkaanse chauffeur op stap te gaan om de diverse vogels van de Atlantische kust, Atlas en Sahara in het zuidoosten van Marokko te kunnen gaan spotten. Marokko is de 'poort naar Afrika', waar West-Palearctische en Afrikaanse vogelsoorten elkaar ontmoeten. In december zijn alle wintergasten aanwezig en het merendeel van de karakteristieke Noord-Afrikaanse soorten is standvogel. In de winter kun je overdag vaak zonder jas of met een licht jack rondlopen en in de woestijn is het aangenaam vertoeven. We hebben de kliffen en riviermondingen langs de Atlantische Oceaan, de vruchtbare vallei van de Dades met haar groene oases, de rotsgebergten langs de rand van de Hoge Atlas, de steenwoestijn van Tagdilt en de zandduinen van Merzouga dicht bij de Algerijnse grens bezocht.

Landschappen

Marokko heeft zondermeer de grootste geologische variatie en de fraaiste landschappen van alle Noord-Afrikaanse landen. Het zuiden van Marokko is grofweg in te delen in drie landschappen: kust, bergen en woestijn. Van zuidwest naar noordoost wordt het land doorsneden door drie bergketens: Midden-Atlas, Hoge Atlas en Anti-Atlas. Deze tertiaire plooingsgebergten fungeren als echte regenvangers van de met vocht beladen winden die uit het westen komen. De Hoge Atlas vormt een echte klimaatscheiding. Ten oosten van het gebergte overheerst de woestijn. De Zuidelijkste keten van het Atlasstelsel, de Anti-Atlas, ontvangt de minste neerslag en is van vulkanische oorsprong. Dit gebergte, met

toppen van 2500 meter hoog, daalt in plateau's af naar het dal van de Sous en de Dades. Landbouw is in het zuidoosten van Marokko alleen mogelijk in de oases en langs de rivieren, die vaak nauwelijks water bevatten.

Biotopen en reservaten incl. vogelsoorten

De eerste dagen vertoeven we in Inezgane een stadje ten zuiden van Agadir. In de tuin en op het dak van ons gezellige hotel 'La Pergola' spotten we onze eerste soorten: naast de Huismus, Boerenwaluw, Torenvalk en Ooievaar ook de Grauwe Buulbuul die vaak in bebouwd gebied voorkomt, opvallend luidruchtig en veel opvliegend.

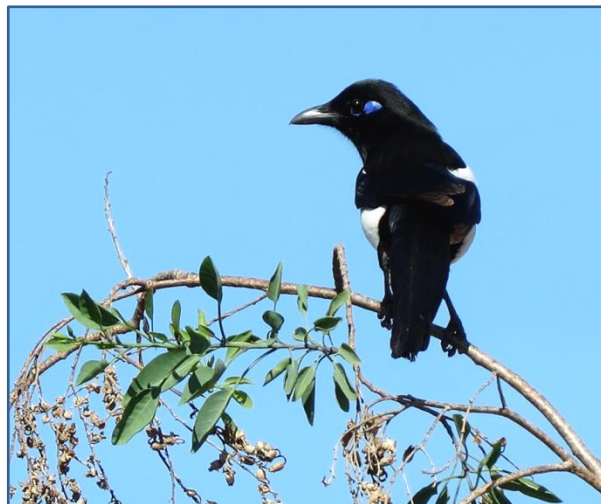

Grauwe Buulbuul. 📷 Dick Slaa

Verder de Huisgors en de Zwarte Spreeuw. De Huisgors is met zijn roodbruine rug, roest-

bruine buik en grijze kop in Marokko overal te vinden in tuinen, dorpen en steden en is in het geheel niet schuw. Na het ontbijt vertrekken we naar Oued Sous. Het is een klein estuarium wat zich dicht bij ons hotel bevindt en twee keer per dag door het getijde wordt gevuld waarna het bij laag water weer leegloopt in zee. Omdat de rivier meestal geen zoet water aanvoert, lijkt het gebied op een kwelderlandschap. Naast onze eerste Roodborsttapuit, Graszanger, Tjiftjaf, Graspieper, Witte Kwikstaart en Kuifleeuwerik zien we ook een Kleine Zwartkop en een groepje van twintig Europese Kanaries. De Kleine Zwartkop is een grasmus, ongeveer even groot als onze Braamsluiper, compact met een nogal grote kop. Hij heeft een witte keel, nogal donkere flanken en een roodbruine oogring. Verder zien we ook veel steltlopers (Drieteenstrandloper, Bonte Strandloper, Kleine Strandloper, Krombekstrandloper, Kanoet, Tureluur, Groenpootruiter, Zilverplevier, Scholekster, Steltkluut, Wulp en Regenwulp), een grote groep van een paar honderd Flamingo's, enkele Lepelaars, een Ooievaar, een Kleine Mantelmeeuw, een Grote Stern en een Dwergstern. De Torenvalk en een Visarend maakten het verhaal voor deze ochtend voor ons compleet. Het blijft altijd weer leuk om zo veel van onze zomergasten in de overwinteringsgebieden te kunnen zien.

Van de lokale soorten kunnen we onze eerste Maghrebeksters (met hun karakteristieke blauwe vlek achter het oog) bij schrijven. We rijden daarna in ongeveer een uur naar het Nationale Park Oued Massa. Het estuarium van de Oued Massa ligt 50 km ten zuiden van Agadir en staat in tegenstelling tot de Oued Sous niet (meer) in verbinding met de zee, zodat er geen getijdewerking is.

Maghrebeksters. 📷 Dick Slaa

Omdat het park is afgesloten voor auto's maken we een wandeling langs de landerijen langs de rivier waar groente wordt verbouwd. De Grauwe Bulbuul is alom aanwezig maar we spotten naast de Kleine Zwartkop ook onze eerste Kneu en de voor de kustgebieden kenmerkende Donkere Woestijnklapekster (*algeriensis*). Wanneer we onze eerste Diadeemroodstaart zien raken we opgewonden. Deze weinig schuwe standvogel trilt voortdurend met zijn roestrode staart en zit vaak open en bloot. Het mannetje is onmiskenbaar met zijn geheel roestrode onderdelen en stuit; rest van de bovendelen zijn zwart met een grote witte vleugelvlek en een wit 'diadeem' vanaf het voorhoofd over het oog tot ver op de zijhals doorlopend. Even later roept onze reisleader: daar een Zwartkruintsjagra! Het betreft hier een soort boskluwier die vanwege zijn schuwheid en verborgen levenswijze lastig te zien is. Nadat we bij de rivier onze eerste Ijsvogel en Grutto hebben gespot, lopen we langzaam terug

met een lange staart ter grootte van een Torrenvlak. Maar het gedrag klopt niet: de vogel duikt een stukje verder opnieuw onder de struiken, langzaam gaan we er op af; opnieuw herhaalt het voorval zich en daarna opnieuw tot we hem kwijt zijn. Boeken er bij, we komen voor ons zelf tot de conclusie dat het hoogstwaarschijnlijk de Moorse Nachtzwaluw moet zijn geweest! Na een Visarend en een tweede Diadeemroodstaart gespot te hebben keren we voldaan huiswaarts.

Diadeemroodstaart. 📷 Dick Slaa

Dag drie

We reizen in ca. één uur langs de Atlantische kust ten noorden van Agadir naar Cap Rhir en de kliffen bij Tamri. Dit gebied is de beste plek voor de met uitsterven bedreigde Heremietibis. Na een gestage achteruitgang zijn er (wereldwijd!) nog maar twee levensvatbare kolonies van deze soort over. Heremietibissen komen alleen nog maar in Marokko en Syrië voor, waar ze recentelijk zijn herontdekt. Bij Cap Rhir zien we onze eerste Blauwe Rotslijster en een Donkere Woestijnklapekster. Boven zee ontdekken we met wat moeite een Jan-van-Gent waarna we besluiten wat verder te rijden. Bij de kliffen van Tamri aangekomen zien we onze vurig gewenste Heremietibissen zitten. Het is een groep van 23 foeragerende exemplaren, glanzend zwarte vogels met een kale prehistorische 'gierenkop'. Na uitgebreid hun gedrag van foerageren, stil staan en poetsen bestudeerd te hebben, richten we ons op de andere aanwezige soorten. Ook hier zit weer een Diadeemroodstaart maar ook onze eerste Zwarte Tapuit. Het is een vrij forse tapuit met een nogal grote kop en zware snavel. Hij oogt iets plomper dan de Witkruintapuit die we later een aantal

keren te zien zullen krijgen. De Zwarte Tapuit is geheel donker (zwart-bruin) met een witte staartbasis. Verder zien we nog twee Marokkaanse Kwikstaarten (Witte Kwikstaart met andere koptekening), drie Koereigers, een twintigtal Rotsduiven en onze eerste Bruine Kiekendief. Ook hier weer een Donkere Woestijnklapekster en Diadeemroodstaart. Op zee ontwaren we met de telescoop tussen een groep Kleine Mantelmeeuwen ook een tweetal Audouins Meeuwen. Na deze waarnemingen besluiten we het estuarium bij Tamri te gaan verkennen. Naast een groep van 32 Casarca's, tientallen Meerkoeten en Waterhoentjes zien we ook een Dodaars, IJsvogel, Groenpootruiter, Witgat, Oeverloper, Blauwe Reiger, 2 Wintertalingen, Smient, onze eerste Kleine Zilverreiger, een verdwaalde Kievit en een groep van twintig Audouins Meeuwen. Na onze tweede Zwartkruintsjagra gezien te hebben vliegen er plotseling een tweetal Barbarijse Patrijzen over ons hoofd om op een rotswand tegenover ons neer te strijken. Met de telescoop kunnen we deze patrijs die veel lijkt op de Rode Patrijs en de Aziatische Steenpatrijs goed determineren.

Heremietibissen. 📷 Dick Slaa

Omgeving Agadir

Omdat we een dag extra in Agadir hebben, besluiten we dag vier te benutten om wat in de omgeving van Agadir te gaan zwerven. Struinend in het droge spaarzaam begroeide gebied van Sidi Ouassay schiet er plotseling een groep van 32 Grielen voor ons op om een stukje verder weer neer te strijken. Behoedzaam er naar toe lopend, kunnen we ze prachtig met onze telescoop in beeld krijgen. Deze op een grote plevier lijkende vogel blijft me ieder keer weer fascineren met zijn kenmerkende grote gele oog.

Griel. 📷 Dick Slaa

In het gebied spotten we verder de nodige kleine zangers zoals de Kuifleeuwerik, Graszanger, Putter en Kleine Zwartkop. We besluiten daarna opnieuw naar Oued Massa te trekken waar we naast de voor ons al bijna gewone Grauwe Buulbuul, een Diadeemroodstaart, een Blauwe Rotslijster en een Roodborsttapuit ook onze eerste Rietzanger, Cetti's Zanger en Palmtortel kunnen bijschrijven. Tegen de avond gaan we nog een keer naar het estuarium van Oued Sous. Naast de al eerder gespotte steltlopers zijn de Zwartkopmeeuw, de Geelpootmeeuw en een groep van 80 Vale Oeverzwaluwen voor ons nieuw. Met een prachtig beeld van een Slechtvalk zittend op een kale tak in het avondlicht nemen we afscheid van de kustregio.

Dag vijf

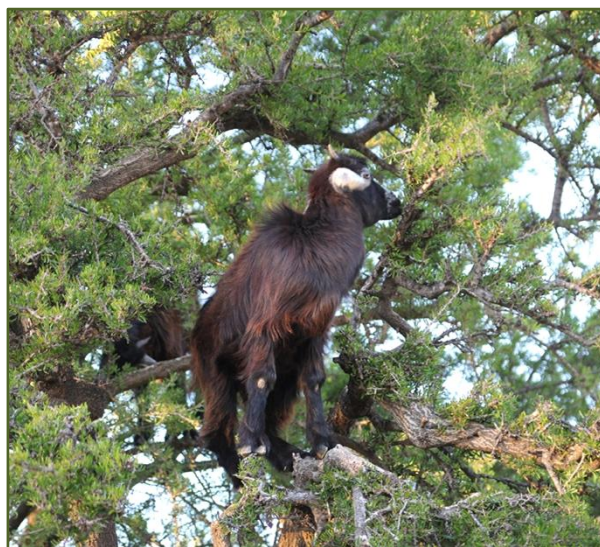
We verlaten na een rustig ontbijt de kustregio en rijden via de Sousvallei naar Oued Berhil. Bij de brug over de Oued Sous gaan we naar beneden de rivierbedding in die volledig droog staat. In de schamele droge struikjes zitten de ook bij ons bekende soorten zoals de Tjiftjaf, Vink, Putter en Groenling. We zien verder een Hop (onze enige tijdens deze reis) en twee keer de Woestijnklapekster (*elegans*). De Woestijnklapekster of Zuidelijke Klapekster onderscheidt zich van de Donkere Woestijnklapekster doordat hij lichter is met veel wit op vleugel en staart. Vervolgens rijden we via de vruchtbare Sousvallei vol sinaasappelplantages richting het oosten. We bezoeken de stad Taroudant waar we een korte wandeling

maken om de souk (Arabische markt) en de stadsmuren te bezoeken.

De souk in Taroudant. 📷 Dick Slaa

Na het bezoek aan Taroudant rijden we door naar Ouled Berhil voor een lunchplek met uitzicht op een dal met arganbossen. De doornige Argania is geliefd bij geiten. Zeer behendig klimmen ze in de bomen om nog iets van hun gading te vinden. De op olijven lijkende vruchten worden geoogst en verwerkt tot smakelijke olie die naar noten smaakt.

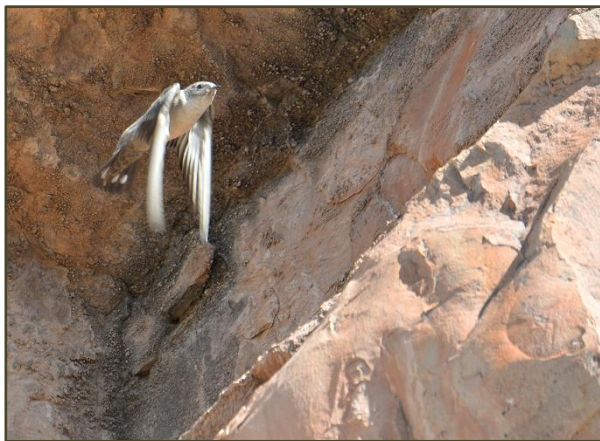

Geit in een Arganboom. 📷 Dick Slaa

We spotten hier onze eerste Atlasvinken (ondersoort met zijn kenmerkende groene mantel en grijze kopzijde) naast de Koolmees, Palmtortel, Holenduif, Diadeemroodstaart en Woestijnklapekster. Aan het eind van de dag komen we in Ouled Berhil aan waar ons hotel Riad Hida ligt. 's Avonds om 23.00 uur horen we de Bosuil roepen.

Dag zes

's Morgens voor het ontbijt spotten we in de grote tuin van ons hotel Riad de Grauwe Buulbuul, Turkse Tortel, Zwarte Spreeuw en diverse Torenvalken. Na het ontbijt verlaten we ons hotel in Ouled Berhil voor een lange reisdag richting Quarzazate. Na een korte rit arriveren we bij de kloof van Aoulouz. Bij de brug zien we naast bekende eendensoorten zoals de Kuifeend, Slobeend en Casarca ook een Witborstaalscholver (*maroccanus*) (ondersoort) en twee Zwarte Ooievaars. We blijven een tijdje bij een rotswand staan waar een twintigtal Rotszwaluwen actief zijn met het voeren van hun jongen. De sterk contrasterende donkere ondervleugeldeken en de opvallende witte vensters in de staart zijn goed te zien.

Rotszwaluw. 📷 Dick Slaa

Verder spotten we hier bij de rivier een Koereiger, Kleine Zilverreiger, Oeverloper, Witgatje, Marokkaanse Kwikstaart en Grote Gele Kwikstaart. Naast de vele bekende zangertjes zien we nog een Zwarte Roodstaart, Europese Kanarie, Kleine Zwartkop, Blauwe Rotslijster, Diadeemroodstaart en een Slechtvalk. Tegen de avond bij een laatste stop spotten we naast de Woestijnklapekster en Zwarte Tapuit ook onze eerste Witkruintapuit. Jaren geleden heb ik in Oegstgeest waar onze dochter woont een verdwaalde Witkruintapuit op één van de daken in een nieuwbouwwijk gezien die gevolgd werd door een leger fotografen. Ik moet zeggen dat een waarneming van zo'n vogel in zijn eigen habitat me toch veel meer doet. De Witkruintapuit is ongeveer even groot als de Zwarte

Tapuit maar slanker, geheel zwart met een witte kruin en een grotendeels witte staartbasis. Tegen de schemering arriveren we in ons Riad Dar Daif net buiten Quarzazate. Het is een sprookjesachtig gebouw van binnen overwegend groen betegeld en overal kleden op de grond. Via allerlei trappetjes en gangetjes worden we naar onze kamers geleid waar we eenmaal in onze kamer aangekomen van de ene in de andere verbazing vallen. We wanen ons in de wereld van duizenden-één-nacht!

Koereiger. 📷 Dick Slaa

Dag zeven

We gaan na een overvloedig ontbijt met diverse soorten pannenkoekjes tegenover de Riad de vallei in voor een korte wandeling naar de oevers van het vogelrijke stuwmeer van El Manssour Eddahbi. Er zijn landerijtjes omzoomd door smalle verhoogde paadjes waarover je kunt lopen. Al snel zien we een Koereiger en een (Woestijn) Steenuiltje die op een muurtje lekker zit te zonnen. Verder diverse zangvogeltjes waaronder de Huisgors, Kuifleeuwerik, Tjiftjaf, Graspieper, Grauwe Gors en Zwarte Roodstaart. Het stuwmeer is aangelegd ten behoeve van de watervoorziening van de stad Quarzazate. Het is de enige plek in de omgeving waar permanent een groot oppervlak zoet water aanwezig is en dus aantrekkelijk voor bepaalde vogelsoorten. Bij het water aangekomen zien we diverse steltlopers waaronder een groepje van twaalf Witgatjes, twee Oeverlopers, zeven Kleine Plevieren, drie Lepelaars (waaronder een geringde) en een Groenpootruiter. Na-

tuurlijk ook hier een aantal Kleine Zilverreigers en Casarca's en ook de Marokkaanse-, Gele- en Grote Gele Kwikstaart zijn hier aanwezig. Wanneer we aan het eind van de ochtend teruglopen naar ons Riad scheert er een groepje van twaalf Oeverzwaluwen over het water en even later vliegt er een grote groep van 30 Ooievaars over ons hoofd. Na de lunch besluiten we het stuwmeer vanaf de andere zijde te gaan bekijken. Na een korte autorit lopen we via een volledig vervallen lemen Kashba waar we een tweede (Woestijn) Steenuiltje zien zitten naar het stuwmeer. Naast de bekende soorten die we 's morgens al gezien hebben spotten we hier een grote groep Slobeenden, enkele Tafeleenden, een mooie groep van achttien foeragerende Steltkluten en twaalf Kleine Strandlopers. Het hoogtepunt voor mij persoonlijk was een grote groep van 35 Strandplevieren. Deze soort met zijn kuikenachtige vorm en kenmerkende kleine donkere zijborstvlekken zien we helaas in ons land bijna niet meer. Een jagende Bruine Kiekendief en een overvliegende Visarend maakten het beeld voor vandaag compleet.

Dag acht

We nemen afscheid van Quarzazate en rijden richting Boumalne du Dades waar we de komende twee nachten zullen verblijven. We rijden door de prachtige Dades vallei en hebben regelmatig uitzicht op de besneeuwde toppen van de Hoge Atlas. Natuurlijk wordt er onderweg weer diverse malen gestopt en zien we onze eerste Arendbuizerd (*Buteo cirtensis*). Deze Noord-Afrikaanse soort is iets kleiner dan de Europese Arendbuizerd en heeft een roodbruine buik en 'broek'. We zien nu ook regelmatig de Witkruintapuit. Tegen de avond is er nog tijd voor een wandeling rond onze accommodatie Kasbah Tizzarouine. Op de steenvlakte van Tagdilt zien we onze eerste Woestijnvink, Theklaleeuwerik en Roodstuittapuit. De Woestijnvink is een kleine vink met een vrij grote kop en een zeer dikke, krachtige snavel die in de winter licht roze-achtig en in de zomer helderrood gekleurd is. De Theklaleeuwerik lijkt erg veel op de Kuifleeuwerik. De snavel van de Theklaleeuwerik is iets donkerder, korter en minder spits. Zijn ondersnavel is licht convex (bol). Verder is de kuif van de Theklaleeuwerik vrij

De Dadesvallei. 📷 Dick Slaa

vol als een waaier terwijl die van de Kuifleeuwerik vrij spits en piekerig is. Goede determinatie blijft lastig en levert in het veld steeds weer de nodige discussies op. De Roodstuitapuit is endemisch in Noord-Afrika en kan soms voor verwarring met andere tapuiten zorgen. Hij heeft een bijna geheel donkere staart met roestrode basis. De donkere dekveren met witte randen zijn karakteristiek terwijl het vrouwtje onmiskenbaar is als enige tapuit met een roodachtige kop.

Dag negen

We vertrekken na het ontbijt met ons busje naar de steenvlakte van Tagdilt die op 1000 meter hoogte ligt. Het betreft hier een stenige halfwoestijn die door de Marokkanen 'hamada' genoemd wordt. Het gebied is zeer spaarzaam begroeid en is allesbehalve vogelrijk, maar de soorten die er voorkomen zijn heel bijzonder en aangepast aan een extreem milieu. We rijden langzaam en stappen af en toe uit om een korte wandeling te maken. Zo spotten we naast een aantal Arendbuiszeters, de Diadeemroodstaart, Roodstuitapuit en Theklaleeuwerik. Onze reisleader attendeert ons plotseling op een groep voorbij vliegende Kleine Kortteenleeuweriken. Even later komen er vier Zwartbuiszandhoenders overvliegen met hun karakteristieke zwarte buik en brede bruingle borstband. Helaas zijn de Kraagtrappen die hier enkele jaren geleden nog werden gezien, verdwenen door de schandalige jacht van Arabische valkeniers. Niet veel later zien we ook onze eerste Temmincks Strandleeuweriken. Deze leuke kleine Strandleeuwerik van het Midden-Oosten is te herkennen aan de levendig roestrode tint op de bovenzijde en een witte grondkleur van de kop (nooit geel). We nuttigen onze lunch

op het terras van onze Kashba vanwaar we een prachtig uitzicht hebben op de Dadesvallei. In de middag bezoeken we de Gorges du Dades.

De Gorges du Dades. 📷 Dick Slaa

Het is een fotogenieke kloof met prachtige rotsformaties waar het niet altijd even gemakkelijk is om te stoppen. Toch zien we hier nog een Zwarte Tapuit, een Blauwe Rotslijster, een Torenvalk, een Woestijnvink, een Atlasvink en vier Koereigers.

Dag tien

Onze volgende bestemming is Merzouga in de Sahara. Na het ontbijt vertrekken we allereerst naar de Gorges du Todra ruim een uur rijden langs prachtige dadelplantages. Het is een kloof die functioneert als een van de weinige doorgangswegen over de Hoge Atlas naar de noordelijke kustvlakte. Bij de Gorges maken we een korte wandeling door deze spectaculaire kloof met zijn loodrechte wanden. De kloof genoot bij vogelaars vooral bekendheid vanwege de roofvogels en gieren die hier voorkwamen. Momenteel zijn de meeste soorten helaas verdwenen of zeldzaam geworden. Voor ons dus ook geen Steenarend of Havikarend! Van de 'gewonere soorten' zien we een aantal Graspiepers, een grote groep Rotsduiven, Huisgors, Grote Gele Kwikstaart en een Tjiftjaf. Na een uur verlaten we de kloof en rijden we verder naar het oosten richting Sahara. Het landschap wordt steeds droger, steniger en woestijnachtiger. In deze omgeving zien we weer een aantal al bijna gewone Witkruintapuiten, Arendbuiszeters, Bruinnekraven, Zwarte Tapuit, Theklaleeuwerik, Woestijnvink en onze eerste Rosse

Woestijnleeuweriken. Deze soort broedt in vlakke (half)woestijnen in tegenstelling tot de Woestijnleeuwerik die bij voorkeur in rotsige bergwoestijnen voorkomt. De Rosse Woestijnleeuwerik is kleiner van formaat met een ronde kop en een korte snavel in tegenstelling tot de Woestijnleeuwerik die een vrij zware en lange snavel heeft en duidelijke diffuse strepen op de borst heeft.

Zwarte Tapuit. 📷 Dick Slaa

Als het al bijna donker is bereiken we het stadje Erfoud aan de rand van de Sahara. Het is van oudsher de laatste bewoonde post waar woestijnreizigers proviand kunnen inslaan. Ons verblijf heeft de toepasselijke naam 'Les Portes du Desert'. De nachten zijn er donker en de sterrenhemel is prachtig helder.

Dag elf

Vandaag vertrekken we vroeg in de ochtend met twee landrovers naar de woestijn (Erg Chebbi). Wegen ontbreken dus we kunnen met onze 4-wheeldrive jeeps rijden waar we willen door het verlaten landschap. Onze Berber chauffeurs hebben duidelijk kennis van vogels en stoppen gelijk wanneer ze iets bijzonders zien. Zo scoren we terwijl de zon prachtig opkomt Rosse Woestijnleeuwerikken, overvliegende Bruinnekraven, Zwarte Tapuit en Atlasvink. Even verder zien we onze eerste Woestijntapuit. Deze Tapuit komt voor in de halfwoestijn met verspreid staande struikjes. Het is een tamelijk compacte tapuit met een relatief grote kop, korte hals en korte staart die vrijwel geheel zwart is. Een andere nieuwe soort voor ons is de Witbandleeuwerik wat een standvogel is in vlakke woestijnen en halfwoestijn. Het is een grote, slanke, licht zandkleurige leeuwerik met nogal brede vleugels met zwart-wit patroon. Poten en de snavel (waarvan de snavelpunt iets naar beneden gebogen is) zijn lang. Verder heeft deze leeuwerik een contrastrijk koppatroon. Andere leeuweriken die we in dit gebied waarnemen zijn de Temmincks Strandleeuwerik, Rosse Woestijnleeuwerik, Kuifleeuwerik en Kleine Kortteenleeuwerik met zijn vrij

Bij Kashba Yasmina liggen de Dromedarissen klaar voor een tocht door de Sahara. 📷 Dick Slaa

korte en stompe snavel en fijn gestreepte borst. Even later vliegt er plotseling voor onze auto een grote groep van ongeveer 50 Sahelzandhoenders op. Wij rijden voorzichtig naar de plek waar ze weer zijn neergestreken om ze zo vanuit de auto met onze kijkers goed te kunnen observeren. Ze lijken op de Kroonzandhoenders maar zijn minder dik gebandeerd en gevlekt op de rug. Bij een kleine oase zien we na een half uurtje tot onze grote verbazing een Kleine Plevier naast een Woestijnvink, Kleine Kortteenleeuwerik, Rosse Woestijnleeuwerik en een aantal Witbandleeuweriken. Het kale, totaal verlaten desolate landschap doorkruisend zien we hierna onze tweede Woestijntapuit, diverse Witkruintapuiten en opnieuw Temmincks Strandleeuweriken en Rosse Woestijnleeuweriken. Doorrijdend komen we langzaam maar zeker aan in het gebied van de prachtige zandduinen van Erg Chebbi. Rond het middaguur arriveren we bij de Kashba Yasmina, waar vanuit je 'kameeltochten' door de Sahara kunt maken. Terwijl de Dromedarissen gezadeld en klaar gemaakt worden voor een tocht met een grote groep Japanners genieten wij op een terras van een lunch op deze bijzondere plek. We wanen ons weer een beetje in de Sossusvlei in Namibië waar we jaren geleden tijdens een van onze mooiste reizen op vakantie zijn geweest. Zelfs op deze plek zien we nog een Witkruintapuit en een Zuidelijke Klapetekster. 's Middags rijden we door het desolate landschap langzaam terug. Hier en daar zien we nog grote donkerbruine nomadententen en we vragen ons af waar deze mensen van leven. Af en toe zien we groepjes loslopende Dromedarissen maar ook een eenzame Casarca midden in de woestijn! Verder zien we diverse tapuiten en bij een stop zien we in een klein struikje een Bruingele Babbelaar. Het is een middelgrote zangvogel die standvogel is in de halfwoestijn. De Bruingele Babbelaar is egaal lichtrossig zandbruin met een witachtige keel, donkere snavel iets omlaag gebogen en een lange staart. Tijdens het rijden worden we door onze reisleader nog geattendeerd op een voorbij vliegende Maquiszanger maar helaas was de tijd te kort voor ons om dit kleine vogeltje met zijn lange smalle donkere staart goed te kunnen zien.

Zandwoestijn. 📷 Dick Slaa

Dag twaalf

Onze laatste dag wordt een lange tocht. We rijden terug naar Quarzazate via de zuidelijke route met een prachtig zicht op de Anti-Atlas. Op sommige punten is goed te zien dat deze bergketen van vulkanische oorsprong is. Naast een groepje van twaalf Woestijnvinken zien we in de ochtend ook onze eerste Atlasgrasmus. Deze kleine grasmus met een nogal lange staart (iets korter dan de Provençaalse grasmus) heeft een verenkleed wat het midden houdt tussen een Brilgrasmus (roestbruin op vleugel en witte oogring) en Baardgrasmus (steenrode keel, borst en flanken). In de buurt van het plaatsje Alnif zien we onze tweede Bruingele Babbelaar en onze laatste Arendbuizerd, Woestijnklapekster en Witkruintapuit. Aan het eind van de middag nemen we afscheid van het prachtige landschap met de Zwarte Tapuit, Diadeemroodstaart, Huisgors en Grauwe Bulbul en rijden we Quarzazate binnen. Morgenochtend vroeg vliegen we na een korte nachtrust terug naar Amsterdam. We kunnen terug kijken op een prachtige vogelreis met 123 soorten waaronder een paar juweeltjes. We zullen dit land met zijn rijke vogelleven, prachtige landschappen, vriendelijke bevolking en heerlijke Marokkaanse keuken niet snel vergeten.

Dick Slaa

Bronnen:

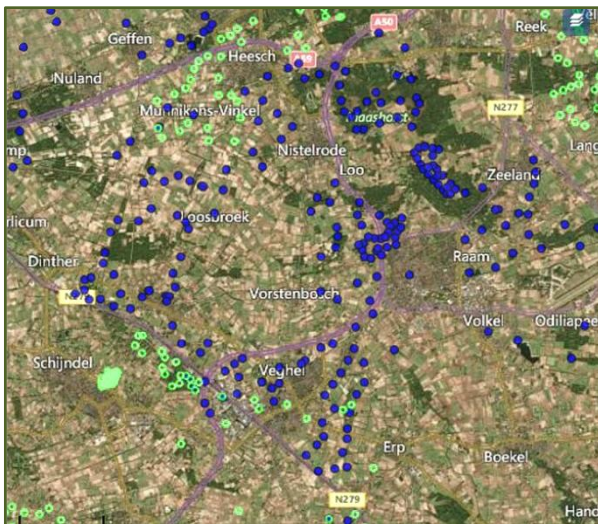
SNP natuurreizen.

ANWB vogelgids van Europa - Lars Svensson.

Punt Transect Tellingen rond Veghel en Uden

In het werkgebied van Vogelwacht Uden worden iedere winter verschillende PTT-routes geteld. Deze telling moet gedaan worden tussen 15 december en 31 december op twintig vooraf bepaalde vaste punten, waar op elk punt in precies vijf minuten alle gebiedsgebonden vogels en zoogdieren geteld moet worden. De telling wordt al sinds 1978 door Sovon georganiseerd en landelijk zijn er inmiddels 550 PTT-routes. Het is een laagdrempelige telling waar de deelnemers altijd erg enthousiast over zijn. Op onderstaand kaartje een overzicht van de PTT-routes in onze omgeving: in blauw (printversie donkere stippen) de routes die al geteld worden, in groen (printversie lichte stippen) routes waar nog tellers voor gezocht worden. Op de website van Sovon is hier meer informatie over te vinden.

PTT wintervogeltellingen in gemeente Veghel

Ook dit jaar zijn er weer drie wintervogeltellingen geweest in de gemeente Veghel. Er zijn drie routes, eentje vanaf Mariaheide via het noorden van het Melven naar het Ham,

de Aa en via de zuidkant van het Melven weer terug. Deze telling wordt al jarenlang uitgevoerd door Jan van de Tillaart, Willy van Lanen en William van de Velden, hierover zijn geen bijzonderheden bekend alleen dat er drie Grote Zilverreigers zijn waargenomen.

De Voghelse vegelaars (Karin, Ton, Peter, Wolter, Arend en Leo) telden voor het tiende jaar de route Der Eisenbahn entlang (langs het duitse lijntje) vanaf de gemeentegrens met Uden naar de grens met Eerde. Deze route neemt en passant nog wat waterlopen mee (de Leijgraaf, de Aa en Zuid Willemsvaart) en wat bossen (Goorse bossen, Geerbos en Wijboschbroek).

Op verschillende PTT-routes werden Appelvinken gezien, helaas niet altijd binnen de vijf minuten waarin geteld mag worden op één punt. 📷 Marc van Els

We begonnen slecht met een Keep in de Goorse bossen maar deze werd voor de eerste telling gehoord, tijdens de vijfminutentelling hoorden we hem niet... dit zou een nieuwe soort geweest zijn! Maar we zijn streng! Ook misten we op dezelfde manier maar dan na de bel, een Appelvink en een Groene Specht in het Geerbos, een Grote Zilverreiger langs de Aa (een andere werd wel gezien) en een Grote Gele Kwikstaart bij de Zuid Willemsvaart.

Hoogtepunten waren maar liefst drie IJsvogels (precies het aantal waar Leo over gedroomd had!), de Slechtvalk bij zijn kast op Agrifirm en de Grote Gele Kwikstaart bij de Leijgraaf. Hoge aantallen werden gezien van de Blauwe Reiger (7), 215 Krakeenden in de Aa, 1632 Kokmeeuwen in de Zuid Willemsvaart, en verder veel Holenduiven (114), Wintertaling (9), Stadsduif (65), Koperwiek (12 in het Geerbos) en Grote Bonte Specht (6). Ronduit slecht waren de aantallen voor Wilde Eend (67), Turkse Tortel (6), Spreeuw (20), Merel (8) en Vink (8); die laatste soorten zijn interessant want die zijn potentiële slachtoffers van het Usutu virus en de vogelgriep die rondwaren. In totaal zijn er 2860 vogels gezien verdeeld over 51 soorten, tegenover 2784 en 51 gemiddeld over de eerste negen jaar... een redelijk normale telling dus!

Voor aanvang van de telling had Leo gedroomd over drie IJsvogels, mooi als je dromen waar kunt maken! 📷 Marc van Els

In het Lijnt op de grens met gemeente Laarbeek ligt de laatste route: de Hei. Deze route werd van 1983 tot 1992 en van 1997 tot 1999 door iemand anders geteld maar sinds 2011 door de Voghelse Vegelaars aangevuld met Bart Gras uit Uden. Dit jaar was de achttiende keer dat deze route geteld werd, een mooie reeks die elk jaar waardevoller wordt! In totaal werden 1368 vogels gezien verdeeld over 40 soorten, tegenover gemiddeld 1740 vogels en 35 soorten over de eerste 17 jaar. Het aantal soorten was dus goed maar de aantallen vielen wat tegen. Vier knobbelzwanen en twee reeën waren nieuwe soorten voor deze telling. Leuk waren toch weer de vier Grote Zilverreigers, een Grote Gele Kwikstaart en twee Goudvinken. Als we kijken

naar de langjarige gemiddelden dan deden de Wilde Eend (7), Kokmeeuw (59), Stormmeeuw (7), Roek (7), Kauw (115) en Ringmus (8) het slecht. Goed ging het daarentegen met de Torenvalk (3), Stadsduif (36), Holenduif (58), Turkse Tortel (10), Grote Gele Kwik (1), Goudhaan (10), Koolmees (50), Boomklever (6), Boomkruiper (16), Zwarte Kraai (277) en Huismus (48).

Leo Ballering

Ten oosten van Uden wordt ook een PTT-route geteld, ook hierover ontving de redactie een bijdrage.

PTT-route vanaf Uden via Volkel en Odiliapeel naar het Oventje

Vrijdag 30 december 2016 was weer zo ver: onze jaarlijkse PTT telling. We, zijn John en Jan-Willem Hermans, Wim van Lanen en Henk Arnoldussen. Helaas konden we Wim niet bereiken dus deze keer hebben we het rondje met zijn drieën gedaan. Wij hebben een route die start in Uden, om daarna richting Volkel, Odiliapeel, de Princepeel en het Oventje te gaan. We eindigen weer in Uden. Hieronder volgt wat we gezien hebben tijdens deze telling.

We starten altijd bij de Kleuter waar dit jaar veel Aalscholvers zaten. Verder Wilde Eenden, Kuifeenden, Grote Bonte Specht en een groot aantal Meerkoeten. Op het industrieterrein van Uden zagen we, op een aantal Kok- en Stormmeeuwen na, niet zo heel veel. Daarna naar het Hemelrijk waar we altijd via de achteringang hartelijk worden ontvangen. Er is rond deze tijd altijd bedrijvigheid bij het Hemelrijk in verband met de nieuwsjaarduik. Op het Hemelrijk zat het dit jaar helemaal vol met vogels. Veel Grauwe Ganzen en Nijlganzen, Kuifeenden, Wilde Eenden, Tafeleenden, veel Kok- Zilver- en Stormmeeuwen en een aantal Dodaarzen. Ik had nog op een laat steltloperijtje gerekend zoals een Witgatje maar die was dit jaar niet aanwezig. Na nog een stop in Volkel kwamen we aan bij de bossen van Odiliapeel. Hier zat een groep Vinken in de bossen, dus gelukkig hadden we wat te tellen want op de weilanden zit tegenwoordig bijzonder weinig. Vijf jaar gele-

den zagen we nog tijdens een telling een veertigtal Patrijzen maar de laatste jaren vrijwel geen enkele Patrijs meer. Volgens mij zijn ze vooral de laatste drie jaar enorm in aantal achteruit gegaan.

De dramatische afname van de Patrijs in Nederland ontgaat ook de PTT-tellers niet.

📷 Marc van Els

Via Odiliapeel naar de Princepeel en gelukkig zat de groep Kleine Zwanen er weer evenals enkele Wilde Zwanen. Waarschijnlijk brengen ze telkens de nacht door op de Kuulen in Langeboom of op de Kraaijenbergse Plassen maar je ziet ze overdag vrijwel de gehele winter foerageren in de Princepeel. Prachtig om te zien en zeker als je weet dat Kleine Zwanen broeden in Siberië, zo'n vijfduizend kilometer van ons vandaan. Opmerkelijk dat er nu enkele Wilde Zwanen tussen zitten want ze broeden niet in hetzelfde gebied. De Wilde Zwanen komen zeer waarschijnlijk vanuit Oost-Europa of de Scandinavische landen.

Verder zagen we ook nog een Grote Zilverreiger. Ook deze soort zien we de laatste jaren in de winter overal in onze omgeving, opmerkelijk want twintig jaar geleden was de Grote Zilverreiger nog superzeldzaam in Nederland.

Bij onze volgende stop, de Trentse bossen, zagen we enkele Appelvinken. Ook een soort die we vrijwel elk jaar tijdens de telling tegenkomen. Bij de vliegbasis zagen we dit jaar alleen veel Houtduiven. Andere jaren zien we in dit open gebied nogal eens Kolganzen vliegen maar dit jaar dus niet. Bij de Trentse bossen richting het oude treinstationnetje heb je een mooi plasje wat ook elk jaar een stopplaats is. Dit jaar zagen we er enkele Koperwieken. Ook een groep Sijsjes zagen we hier die de Elzeproppen aan het inspecteren waren op zaadjes. Sijzen zie je dikwijls in de buurt van Elzen. Bij de molen van het Oventje zagen we niet zo heel veel vogels maar traditioneel kwam de eigenaar weer even een praatje met ons maken. De laatste stop van onze telling is de voormalige vuilnisbelt van Uden waar we vrijwel elk jaar een Goudvink zien maar dit jaar zat er alleen maar het 'gewone' spul zoals een Roodborst, Vinken en Kool- en Pimpelmezen.

Alles bij elkaar weer een prachtige rondgang, we hadden geluk met het weer, wel koud maar vrijwel onbewolkt. Volgend jaar weer.

John Hermans

Kerstpuzzel 2016de uitslag!

Slechts enkele van onze leden namen de moeite (of vond de rest de puzzel toch te moeilijk?) om de juiste oplossing van de woordzoeker in onze decemberuitgave in te sturen. Het was ook wel even goed zoeken, de soortnamen stonden immers kriskras door de puzzel. Maar als je alle vogelsoortnamen in de puzzel had weggestreept, hield je de volgende zin over: 'Welke tweekleurige vogelsoort die in deze eenvoudige

winterpuzzel genoemd wordt is nog nooit in 't werkgebied van Vogelwacht Uden waargenomen?'

En als je de namen goed bekeek kon er dat natuurlijk naar één zijn: de Alk! Onder de goede inzenders is een exemplaar van het prachtige boek 'Living on the Edge' verloot. Koos Doorten is de gelukkige winnaar.

Proficiat Koos!

Vogel in de Maashorst...

'de Vuurgoudhaan'

De laatste tijd zien we een toename van het aantal waarnemingen van de Vuurgoudhaan. Het Vuurgoudhaantje -het is het kleinste vogeltje van Nederland, dus mag het de naam 'tje' wel dragen- is hoofdzakelijk aan de witte wenkbrauw en de zwarte oogstreep te herkennen. Ook de zware 'wangzakken' vallen op. De zang is ook anders dan het er veel op lijkend Goudhaantje. De toonhoogte is gelijk, maar het gekwetter aan het einde ontbreekt. Op onze website is een geluidsopname te vinden.

De Latijnse naam luidt *Regulus ignicapillus* en betekent letterlijk koning met vuurkleurige kopveren. Deze veren zijn dan ook zowel bij Goudhaan als bij Vuurgoudhaan goed te zien. Geslachten zijn gelijk qua verenkleed. De lengte bedraagt zo'n negen centimeter. Goudhaantjes en Vuurgoudhaantjes doen in uiterlijk en gedrag denken aan Fitis en Tjiftjaf. Beide kunnen op de wijze van een vliegenvanger insecten vangen of bladluizen van de onderzijde van bladeren afpikken. Het favoriete biotoop van een Vuurgoudhaan is de overgangszone van loofhout naar naaldhout. In 1928 werden de eerste Vuurgoudhaantjes in Nederland vastgesteld bij Breda. Waarschijnlijk was dit door areaaluitbreiding vanuit de Belgische Ardennen en Luxemburg. Goudhaantjes broeden wel in De Maashorst, maar Vuurgoudhaantjes zijn nooit broedend waargenomen. De zang moet dan gehoord worden tussen 1 mei en 30 september. Toch kunnen we spreken van een toename van het aantal, voornamelijk in de herfst en winter. Vaak zijn ze dan solitair te zien, Goudhaantjes zien we meer in groepen met mezen. Het zou kunnen dat door biotoopverandering deze

soort misschien wel ooit gaat broeden in De Maashorst, opletten met de komende inventarisatie dus.

Vuurgoudhaan. Marc Gottenbos

Ze broeden hoog in de bomen en hebben een klein nestje dat opgehangen is in een gaffel. Ze produceren grote legsels van wel tien eieren, er sterven ook vele beestjes in een strenge winter. Het zijn echte insecteneters, die in de winter moeilijk te vinden zijn. Veel Vuurgoudhaantjes trekken door en overwinteren dan ook in Zuid-Europa.

Jan-Willem Hermans

Herinrichting van de Venloop

Een zeer bijzonder gebied

In dit artikel ga ik in op de recente herinrichting van het beekdal van de Venloop. Voor mij persoonlijk was het bijzonder dat ik afgelopen najaar mocht meedenken over de herinrichting van een zeer bijzonder deel van De Maashorst. Tijdens een stage op het Natuurcentrum schreef ik in 1986 mijn eindscriptie voor de Lerarenopleiding (Biologie) over de waarden en potenties van het beekdal. Een deel van de toenmalige aanbevelingen zijn nu -30 jaar later- werkelijk uitgevoerd.

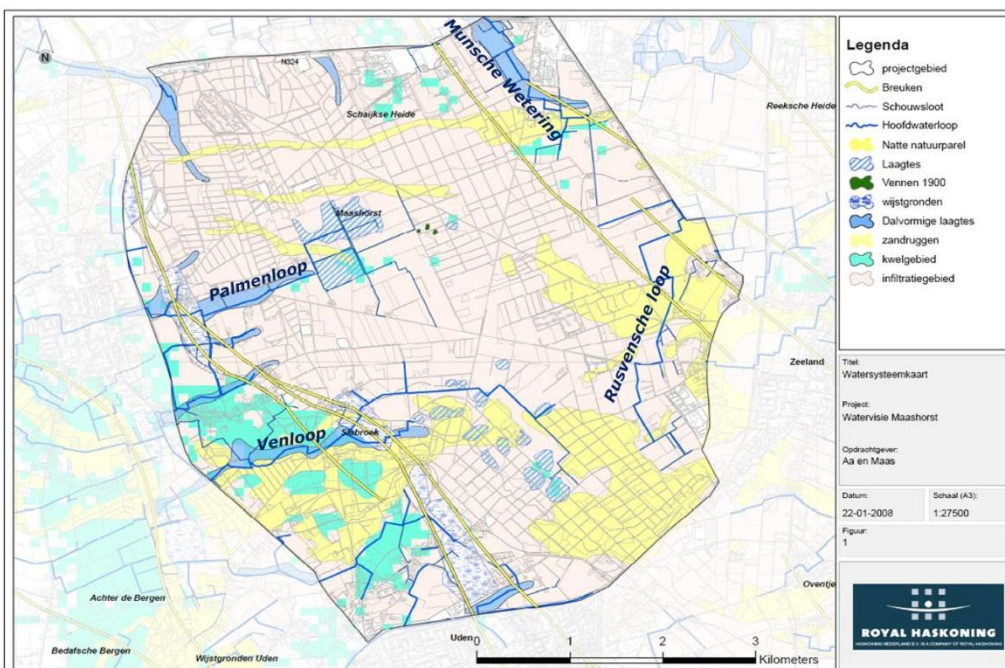
Watersysteem

De kern van De Maashorst ligt hoog in het landschap. Het watersysteem kun je het beste voorstellen als een grote spons. Het grofzandige middengebied vult zich in de winter en in natte perioden met regenwater. Omdat het water moeilijk weg kon, lagen er op de horst moerassen zoals de Brobbelbies, het Palmven en het gebied van de Grensweg. Vroeger, toen er nog geen diepe ruilverkavelingsloten en weteringen waren gegraven,

zocht het water zowel bovengronds als ondergronds langzaam zijn weg naar de west- en oostflank van De Maashorst. Het midden van De Maashorst vormt de waterscheiding. Op oude kaarten zijn minstens vier beeksystemen op De Maashorst te herkennen, waarvan twee aan de westflank: De Venloop die lokaal ook wel Kraaienloop wordt genoemd en ten zuiden van Slabroek ligt, en ten noorden van Slabroek (bij 'Loo') ligt nog een westelijk gerichte 'Wetering'. Deze watergang noemen we tegenwoordig 'Palmenloop'. Aan de oostzijde ligt de Rusvensche loop die het water via de Hooge Raam via Zeeland naar Grave brengt en nabij Schaijk loopt de Munsche wetering die uitmondt in de Hertogswetering.

Breuken en potstalcultuur

Het beekdal van de Venloop is extra bijzonder omdat schuin door het beekdal twee breuken lopen; de Mellebreuk en de Hoevense breuk. Het zijn dezelfde breuken als die de oostflank

Ligging van de vier beeksystemen op De Maashorst.

van Uden snijden. In het beekdal zijn nabij de breuken wijstverschijnselen aanwezig. Opge-
stuwde schoon, ijzer- en mineralenrijk basisch
grondwater vormt hier de basis voor een
waardevolle vegetatie. Bijzonder is ook dat
het beekdal enkele eeuwen terug bijna is on-
dergestoven door de zandverstuivingen van
de Slabroekse bergen. Mede door de vochtige
omstandigheden en de aanleg van een ei-
kenhakhoutwal is het paraboolvormige duin
van de Slabroekse bergen niet verder opge-
rukt naar het oosten. Het beekdal werd in de
potstalcultuur gebruikt als hooiland. Dichtbij
Slabroek liggen de met mest opgehoogde
bolle akkers duidelijk zichtbaar in het land-
schap. Vlak daarbij ligt het beekdal dat in de
potstalcultuur bestond uit rabatslootjes die
omgeven waren met elzensingels. De gras-
landen werden in juni gehooïd en in zomer
en najaar nabeweïd met vee. Mede door de
invloed van het wijstverschijnsel kon zich een
bijzondere vegetatie vormen in het beekdal.

Behoud van de structuur

Vanwege de bijzondere waarden is er, in te-
genstelling tot de rest van De Maashorst, in
het beekdal gekozen voor intensief beheer.
Staatsbosbeheer is eigenaar van het gebied
en laat jaarlijks speciale rupsvoertuigen naar
het gebied komen om de graslanden te
maaïen zodat de bijzondere soorten kunnen
overleven. Er groeit veenmos en in dat veen
groeien bijzondere planten als Moerasviooltje,
Moeraskartelblad, Melkeppe en Sterzegge. In
de beek groeien ook bijzondere soorten als
Kleine Egelskop, Duizendknoopfonteinkruid
en Poelruit. Tegenwoordig wordt een deel
van de vegetatie overigens niet gemaaid. Dit
helpt bijzondere soorten om zaad te vormen
en kleine organismen kunnen gemakkelijker
overleven. Afgelopen jaar hebben Nico Ette-
ma en Iris van der Laan het beekdal onder-
zocht op macrofauna. Ze vonden 8 voor De
Maashorst nieuwe slakkensoorten, vijf soor-
ten kokerjuffers/schietmotten, een haftesoort
en Steenvliegjarven die kenmerkend zijn voor
zeer schoon water. Eerder was in het beekdal
al de zeer bijzondere Bandheidelibel aan-
getroffen. En wat je misschien niet verwacht is
dat in het beekdal naast de Kleine watersala-
mander ook de Rugstreeppad, Kamsalaman-
der en de Heikikker zijn aangetroffen.

Bandheidelibel. 📷 Nico Ettema

Herinrichtingsproject 2016/2017

Omdat Ark natuurontwikkeling de laatste
landbouwpercelen in en nabij het beekdal
wist te kopen kon gestart worden met een
herinrichtingsproject voor het beekdal. Er
hoeft nu immers geen landbouwgrond meer
ontwatern te worden. Allereerst zijn de aan-
wezige stuwen verwijderd en de waterloop is
aanzienlijk ondieper gemaakt. Zo kan een
doorstroommoeras ontstaan waar het wijstef-
fect optimaal zijn werk kan gaan doen. Moge-
lijk moet hier later nog een knuppelbrug
worden aangelegd om het beekdal in natte
perioden te doorkruisen. De waterloop heeft
in de bovenloop een breed profiel met een
natuuroever gekregen. In de benedenloop
langs recreatiecomplex Timmers is een sling-
rende brede beek gerealiseerd. De zijtak van
de Venloop die van de Karlingerweg af komt
is doorgetrokken en komt nu pas verderop in
de beek. Hier is ook een gevarieerde beek-
dalbeplanting aangeplant. Uiteraard dient bij
een project als dit rekening gehouden te
worden met aanwezige bijzondere soorten.
Samen met Nico Ettema heb ik een zoge-
naamde Flora/Faunawet toets uitgevoerd.
Daar zijn verschillende aanbevelingen uit
voort gekomen waar de uitvoerders rekening
mee hebben gehouden, zoals de aanleg van
een poel ten behoeve van de voortplanting
van Kamsalamander en Heikikker. De uitvoe-
ring is begeleid door ARK en Waterschap Aa
en Maas en uitgevoerd door aannemer Enge-
len Groen uit Uden. Er is meer dan 3000 m³
grond verzet. Nico heeft meerdere dagen
'opgeofferd' om de kraanmachinisten te in-
strueren en amfibieën te verplaatsen. Het

resultaat is er naar. Een in potentie zeer interessant gebied. Het wachten is nu op de verdere ontwikkeling.

Blauwborst. 📷 Jos van der Wijst

Vogels

Ook voor vogels heeft het beekdal potenties. De Elzen zijn in voor-, najaar en winter in trek bij Sijzen, Barmsijzen en Putters. Tijdens een speciale inventarisatie konden we eerder al vaststellen dat de Houtsnip in het beekdal baltst en als we een beetje optimistisch durven denken en het doorstroommoeras regelmatig onderwater staat dan kunnen zich

wellicht meer vogelsoorten vestigen. Een beetje hardop dromend denk ik dan aan soorten als Bosrietzanger, Kleine Karekiet, Spotvogel, Nachtegaal, Blauwborst en Wateral. Maar ook steltopers als Watersnip of Bosruiter, eenden op trek of een verdwaalde Roerdomp zouden zich zomaar in het beekdal kunnen laten zien. De IJsvogel deed dat vorig jaar al. Vlakbij de Slabroekseweg was hij weken achter elkaar te zien, agend op waarschijnlijk Stekelbaarsjes en ander levend grut.

Potenties en toekomst

Samengevat is het gevarieerde landschap enorm verfraaid en kan het wijstverschijnsel haar werk weer doen. Het zal de biodiversiteit zeker ten goede komen. De toekomst zal uitwijzen welke bijzonderheden de natuur in petto heeft. En oh ja, bijna vergeten; de recreatieroute door het beekdal voor wandelaars, ruiters en mountainbikers blijft gewoon in tact. Misschien wat meer kans op natte voeten en een vuil Mountainbike-shirt. Eigen keuze zullen we maar zeggen.

Jos van der Wijst

De nieuwe poel en gedichte sloot.

De nieuwe benedenloop vanaf de Slabroekse weg.
Beiden 📷 Nico Ettema
Inzet Sijts 📷 Marc Gottenbos

Iedere derde zaterdag van de maand komen ze bij elkaar om te beleven wat vogels kijken is. Soorten als Klaptekster, Nachtzwaluw en Kerkuil pronken op hun waarnemingslijsten. JeugdVogelwacht Uden is hét voorbeeld voor alle volwassen leden. Een verslag van de activiteiten mag als eidooier dan ook niet ontbreken in het Bruujssel.

Seizoen 2016/2017

Sovondag

Ieder jaar zijn we enorm welkom met onze jeugdgroep op de landelijke Sovondag. Op deze dag is er door Sovon een speciaal jeugdprogramma vastgesteld. Met een zestien tal jeugdleden werden we enthousiast welkom geheten door de begeleiders. Zoals we gewend zijn willen we graag naar buiten ondanks de kou. We zijn naar een privétuin gegaan, alwaar mistnetten opgesteld stonden. Een ringer vertelde de reden waarom ze ringen en natuurlijk hoe er gevangen werd. De netten waren al vroeg opgesteld, met daarbij een paar speakers die diverse vogelgeluiden lieten horen. In de netten hingen al een aantal mezen, Roodborstjes en Goudhaantjes.

Deze waren nu voor ons wel prachtig te zien (wel zielig)... Na het ringen mocht iedereen een vogel loslaten. Na dit ringen zijn we door een park teruggelopen. Een Sperwer had hier een duif genuttigd.

Bij terugkomst kregen we een enthousiaste lezing over het fotograferen van vogels en wild in de natuur. Een boeiend verhaal met een wat triest afloop. Het Edelhart dat de fotograaf had gevolgd werd voor zijn neus doodgeschoten.

Na de lunch kregen we een lezing over veren van vogels. Deze lezer had een bonte verzameling bij zich. Van een groot aantal veren mochten we een droomvanger maken, erg leuk om te doen. Deze droomvanger hebben we uiteindelijk aan het publiek laten zien.

**Sovondag
2016**

Nestkast maken

In de Groenhoeve lagen die ochtend al volle dozen hout en spijkers klaar. Dit dankzij Hans van de Heuvel die het allemaal op maat gezaagd had. Aan ons de klus om ze in elkaar te zetten. Omdat het afgelopen jaar het 'jaar van de Spreeuw' was hebben we spreeuwenkasten gemaakt. Deze zijn wat groter dan een koolmeeskast en natuurlijk met een groter gat. Na de koek en het drinken hebben we ze een mooie groene kleur gegeven.

Nestkasten ophangen

Zaterdag 18 februari hebben we met twaalf jeugdleden, onder begeleiding van Sjef en Paul, onze zelfgemaakte nestkasten opgehangen in een stuk bos naast de Natuurbegraafplaats in Zeeland. Om 9.00 uur gingen we vol goede moed, met ieder een eigen nestkast, op zoek naar een geschikte boom om de kast in op te hangen. Spreeuwen hebben het liefst een vrij uitzicht, dus dat was even zoeken. Nadat de kast met spijker en schroef was vastgemaakt, zorgde Sjef ervoor, dat het voorzien werd van een nummer en natuurlijk de naam van het jeugdlid. De bedoeling is, dat we in mei gaan kijken hoe en of deze nestkasten bezet zijn. Na het ophangen en het nuttigen van de gebruikelijke koek, hebben we nog een wandeling gemaakt over de Natuurbegraafplaats. Tijdens de wandeling vonden we nog een net, welke gebruikt wordt voor het vangen van konijnen. Natuurlijk hebben we dit net direct verwijderd.

Wilgen knotten

Samen met sVLU houden we al jaren een aantal knotwilgen bij nabij de kersenboomgaard. Willem Peters vertelde de reden van het knotten en het werk dat de sVLU zoal doet. De jeugd stond te popelen om te gaan zagen en snoeien. Bijna rennend liepen ze met ladders, snoeischaren en zagen naar de wilgen. In totaal hebben we een tiental wilgen geknot. De vrijgekomen takken werden op een ril gelegd. Dit is weer goed voor insecten, zoogdieren en natuurlijk vogels.

Echt naar buiten?

Ken je kinderen die wel warmlopen voor een grote portie natuur op elke derde zaterdag in de maanden hier erg graag tijd voor vrij willen maken? Laat ze contact opnemen met een van de begeleiders. Een keer vrijblijvend meelopen kan natuurlijk altijd.

Opgeven kan op www.vogelwachtuden.nl klik op jeugd.

Jeugdcoördinator Peter van de Braak
☎ 06-22491297

Onze Goudhaan van 2016

Jacques Raats, afscheid van een actief bestuurslid

In de jaarvergadering van donderdag 23 februari 2017 hebben we afscheid genomen van Jacques als bestuurslid. Jacques en zijn vrouw gaan verhuizen richting Breda en hierdoor kan Jacques het bestuurslidmaatschap niet meer op zich nemen. Vanaf 2007 is Jacques actief als bestuurslid binnen de Vogelwacht.

De winkel heeft onder leiding van Jacques een geweldige impuls gekregen. Het idee was niet om geld te verdienen, maar om de leden zo goedkoop mogelijk gebruik te laten maken van allerlei artikelen, zoals verrekijkers, schuilhutten, boeken, nestkasten e.d. Zelfs buiten de club kreeg Jacques aanvragen voor producten.

Ook de website, zoals deze nu is hebben we grotendeels aan Jacques te danken. Ik heb me er in verdiept, zoals hij zo mooi kan zeggen. Het resultaat mag er zijn. Gelukkig hebben we een aantal mensen gevonden binnen de club die deze belangrijke taak willen overnemen. Ook heeft Jacques te kennen gegeven dat we zelfs als hij in Breda woont nog gebruik kunnen maken van de kennis die bij hem aanwezig is.

Een ander 'wapenfeit', om zijn oude werkgever, het leger, ook te benoemen, is het organiseren van dialzingen eigen werk. Vooral het contact met Gerrit van Eenbergen heeft leuke avonden opgeleverd. Het kon dan ook niet anders dan dat we in de jaarvergadering Jacques uitriepen tot Goudhaan 2016 voor het vele werk dat hij binnen de club verzet heeft. De speld en de bloemen zijn dik verdiend.

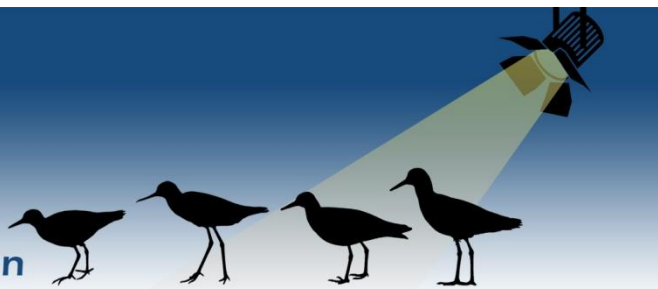
Jacques bedankt!

Jan-Willem Hermans

Uitgelicht

Ruiters en naaste verwanten

In de vorige uitgave van het Bruujssel hebben we de groep van de strandlopers belicht. We gaan in deze uitgave de groep van de ruiters aan een nader onderzoek onderwerpen. Ruiters maken deel uit van de familie Scolopaciidae (samen met snippen, wulpen, grutto's en strandlopers). Op een hoger niveau behoren ze tot de orde Charadriiformes waarin ook de meeuwen en alken zijn opgenomen. Ruiters hebben naar verhouding een langere snavel en ook langere poten dan de andere familieleden. Dit zijn uiterlijke aanpassingen aan hun wijze van leven wereldwijd op natte plaatsen zoals riviermondingen en moerassen. Tot de groep van de ruiters behoren achttien soorten; acht soorten broeden in Europa en vier Amerikaanse soorten zijn hier als dwaalgast waargenomen. Veel ruitersoorten lijken erg op elkaar wat determinatie in het veld soms sterk bemoeilijkt. Hun roepgeluiden zijn echter duidelijk verschillend en dus goed als determinatiekenmerk bruikbaar. Ruiters zijn middelgrote, slank gebouwde steltlopers met donkere streperige of gevlekte bovendelen en lichte tot geheel witte onderdelen. De verschillen tussen het zomer- en het winterkleed zijn in het algemeen gering. Het winterkleed is meestal lichter grijs en minder sterk gevlekt. Alleen bij de Zwarte Ruiter verschillen beide verenkleed sterk van elkaar. Ruiters gaan een monogame paarbinding aan die soms jaren achtereen standhoudt. De broedparen bouwen hun nest op de grond. Ze krabben een ondiep kuiltje uit en stofferen dat met gras, bladeren en stengels. Meestal blijft het bij één legsel per jaar, van twee tot drie krachtig gevlekte eieren, die in drie of vier weken worden uitgebroed. De jongen komen ongeveer tegelijk uit het ei en verlaten bijna dadelijk het nest; het zijn dus echte nestvlinders. Ze leren snel zelf voedsel te zoeken, maar blijven afhankelijk van hun ouders tot ze vliegvlug zijn. Ze zijn dan ongeveer een maand oud.

Ruiters vinden hun voedsel door met hun lange snavel in weke slikbodems te prikken of in ondiep water rond te tasten. Ze eten kleine ongewervelden zoals wormen, waterinsecten, weekdieren en kreeftachtigen, maar ook visjes en amfibieën. Naast de bekende groep ruiters worden ook de Kempphaan en de Blonde Ruiter in dit overzicht behandeld om vergelijking met enkele gelijkende soorten te vergemakkelijken.

Oeverloper

Algemene kenmerken en (broed)biotoop:

De Oeverloper is een zeer schaarse broedvogel, met 5-10 broedparen in het binnenland. De soort is een vrij talrijke doortrekker, met de grootste aantallen van juli tot begin oktober en in het voorjaar in mei. De Oeverloper broedt langs snelstromende beken en rivieren, meren, poelen en fjorden in de ruim boven zeeniveau gelegen delen van Europa. Tijdens de trek is de soort vooral langs zoete wateren te vinden in de lagergelegen delen, zoals bij zandafgravingen, rioolwaterzuiveringsinstallaties en oevers van meren en rivieren alsook op kwelders. Buiten het broedseizoen is de Oeverloper vaak alleen te zien.

Oeverloper. 📷 Vera Slaa

De Oeverloper foerageert in een gedrongen houding, waarbij hij voortdurend met het achterlijf op en neer wipt. Hij pikt zijn voedsel doorgaans van de oppervlakte, van modder en zand, en peurt niet met de snavel.

Herkenning: de Oeverloper is veel kleiner en meer gedrongen dan de Tureluur met een horizontale houding en wipt voortdurend met zijn achterlijf op en neer. De Oeverloper is grijsbruin van boven met een scherpe af-scheiding tussen grijsbruine borst en helder-witte onderdelen. Kenmerkend is de witte krul of wig. De kop is vrij klein met een korte nek terwijl de poten kort en groenig zijn. De snavel is kort maar de staart juist vrij lang en steekt in rust ruim voorbij de gesloten vleugelpunten. In de vlucht is een duidelijke witte vleugelbaan te zien. Hij vliegt na verstoring zeer kenmerkend op: met stijve, gebogen vleugels die niet boven het horizontale vlak van de vogel lijken te komen.

Witgatje

Algemene kenmerken en (broed)biotoop:

Het Witgatje is een middelgrote steltloper uit de snippenfamilie Scolopacidae. Hij onderscheidt zich door zijn witte stuit -vandaar zijn naam- en de donkere ondervleugels. Ook zijn buik is wit en de donker olijfbroine rug is bezaaid met lichte vlekjes. Toch lijkt de vogel uit de verte in hoofdzaak donker. Bij het opvliegen laat hij vaak een heldere roep horen die klinkt als "tluwiet-wiet-wiet". De voortplantingstijd duurt van maart tot in juli. De vrouwtjes produceren maar één legsel per jaar. Het Witgatje is een van de weinige steltlopers die in bossen broedt, met name in boreale taigabossen met veel dennen en berken op moerassige bodems. De vogels bouwen niet zelf een nest, maar maken dankbaar gebruik van oude duiven-, kraaien- of lijsternesten, vaak hoog in bomen. Het vrouwtje legt vier eigenaardig conische, groenachtige of bruingele, donker gevlekte eieren en broedt die in ongeveer drie weken uit. De jongen zijn nestvlieders: ze springen kort na het uitkomen uit de boom naar de grond. Pas na vier weken leren ze echt vliegen en het duurt drie maanden voor ze hun normale verenkleed com-

pleet hebben. De neiging tot groepsvorming is bij witgatjes niet sterk ontwikkeld, maar af en toe zie je ze wel in kleine groepjes bijeen.

Witgatje. © Marc Gottenbos

Ze zijn schuw en komen niet graag buiten de dekking van planten of hoge kreekranden.

Herkenning: Het Witgatje is kleiner en gedrongener dan de Tureluur en met kortere poten dan de Bosruiter, waardoor hij minder elegant overkomt. Het Witgatje heeft een rechte snavel die langer is dan die van de Bosruiter. Hij heeft een duidelijk donker gestreepte borst, scherp begrensd met de witte onderdelen. De wenkbrauwstreep is anders dan bij de Bosruiter, alleen te zien tussen oog en snavel en loopt niet door achter het oog.

Bosruiter

Algemene kenmerken en (broed)biotoop:

Tweemaal per jaar passeren troepjes Bosruiters de Lage Landen: in het voorjaar, wanneer ze op weg zijn naar hun broedgebieden in het hoge noorden en opnieuw in de nazomer of vroege herfst tijdens de trek naar de winterverblijven in tropisch Afrika. Meestal bezoeken de vogels zoete of brakke wateren en worden ze weinig aan zee gezien. Bosruiters broeden in hoofdzaak in de boreale taiga. Ze zoeken drassige plassen met lage begroeiing en veel waterplasjes, modderpoelen en hier en daar een boom.

Elk broedpaar zondert zich af en vestigt een territorium. Het nest is een kommetje en wordt aangelegd op een bultje omgeven door water en van binnen bekleed met droge stengeltjes en blaadjes. Af en toe tref je Bosruiters broedend in bomen aan. Het vrouwtje legt drie tot vier eieren. De jongen zijn ook

hier nestvlieders. Ze kunnen binnen enkele uren na het uitkomen lopen en ook zelf voedsel zoeken. De eerste week worden ze door beide ouders bewaakt, daarna door slechts één ouder, meestal het mannetje. Bij ons zie je de meeste doortrekkers tussen half april en eind mei.

Bosruiter. 📷 Dick Slaa

Herkennen: De Bosruiter is een steltloper die duidelijk kleiner is dan de Tureluur met een rechte snavel en een opvallende lange wenkbrauwstreep die van de snavel tot ver achter het oog doorloopt. Hij maakt door de slanke nek en fijne snavel een elegante indruk. De Bosruiter is lichter en bruiner dan het Witgatje en heeft een witte onderzijde met een subtiel gestreepte borst en sterk gevlekte of geruite bovendelen. De groengele poten zijn lichter dan die van het Witgatje.

Tureluur

Algemene kenmerken en (broed)biotoop:

De Tureluur is gemakkelijk te herkennen aan zijn slanke gestalte en het felle rood op zijn snavel en poten. In de vlucht is het de enige steltloper met zo'n brede witte achterrand aan de vleugel wat hem duidelijk onderscheidt van de diverse ruiters en het Witgatje. In de zomer houden alle Tureluurs zich in de koel-gematigde zone op en broeden ze in moerassen en vochtige graslanden. Grote broedpopulaties vind je op IJsland, in Scandinavië, op de Britse eilanden en ook in Nederland. Verder zuidwaarts willen maar weinig Tureluurs broeden. Onze broedvogels trekken vanaf juli geleidelijk weg naar de kusten van Zuidwest-Europa en de Maghreblanden.

Vanaf maart keren alle Tureluurs naar hun broedgebied terug.

Tureluur. 📷 Dick Slaa

De soort wordt niet onmiddellijk met uitsterven bedreigd, maar de aantallen gaan wel gestaag achteruit door habitatvernietiging in de broedgebieden, met name door drooglegging van moerassen en diepe ontwatering van weidegebieden, waardoor het terrein ongeschikt wordt als broedgebied. Dat er nog steeds op Tureluurs wordt gejaagd (Frankrijk!) is uiteraard ook niet bevorderlijk voor de populatieomvang van deze soort.

Herkennen: een levendige en opgewonden vogel, die meestal te zien is als hij wordt opgestoten vanuit een sloot; verder zijn losse groepen te zien op het open wad en dicht opeengepakte groepen op hoogwaterrustplaatsen. Hij foerageert met een stevige tred en stopt om de paar stappen om te pikken of te peuren. Op korte afstand vallen de felrode poten en snavelbasis bij de adult op. Het verenkleed van de adult in de zomer is zeer variabel: grijsbruin tot kaneelbruin van boven, met variabele zwarte strepen, vlekken en bandering. In de winter is de adult grijsbruin met een witte oogring; mist op afstand duidelijke markeringsen.

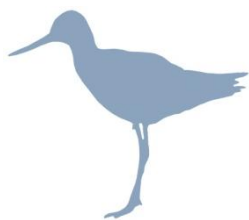
Zwarte Ruiters

Algemene kenmerken en (broed)biotoop:

Aan zijn slanke gestalte, lange, dunne snavel en grote oranje poten is de Zwarte Ruiters redelijk goed te herkennen. Hij onderscheidt zich ook door zijn eetgewoonten van andere steltlopers. Hij zoekt namelijk geen prooien door met zijn lange snavel in de modder te

prikken, maar jaagt op zicht en rent, waadt of zwemt desnoods achter zijn prooi aan. Van eind mei tot begin augustus planten de Zwarte Ruiters zich voort in de randzone van de boreale taiga en de arctische struiktoendra, waar ze hun nesten aan plasoevers of in venen en zompen bouwen. Het nest is een ondiep kuiltje gevoerd met stengels en bladeren. De vier eieren worden vooral door het mannetje uitgebroed en verzorgd. Het vrouwtje vertrekt meestal al voordat de jongen uitkomen. 's-Winters vertoeven ze in warme zuidelijke landen, waar ze hun kostje bijeen zoeken in ondiepe zilte, brakke of zoete wateren. Tijdens de trek strijken ze in grote aantallen in de Waddenzee en het Deltagebied neer. Op het wad tonen ze een duidelijke voorkeur voor de slikkigste gronden. De Zwarte Ruiter is een steltloper uit het hoge noorden van Europa en Azië. Hij broedt in Scandinavië (met name in het noorden van Zweden en Finland) maar komt daar erg plaatselijk voor. Verder oostwaarts, in Noord-Siberië, is deze slanke steltloper veel ruimer verspreid.

Herkennen: Oppervlakkig gelijkend op de Tureluur, maar iets groter en veel eleganter, met een opvallend lange fijne snavel en langere poten. Levendiger bij het najagen van prooi, meestal tot aan de buik wadend, de kop onderdompelend en soms bijna grondelend; zwemt vaak. Het verenkleed van het mannetje is in de zomer gemakkelijk te herkennen door zijn geheel zwarte kop en onderdelen en zwarte, wit gespikkelde bovendelen. Vrouwtjes zijn valier en minder egaal van kleur. In de winter is de Zwarte Ruiter erg licht en gemakkelijk te onderscheiden van de egale en donkerder grijsbruine Tureluur. De egale kop is vrij licht met een donkere oogstreep en lichte, vrij brede, maar korte wenkbrauwstreep. De poten zijn rood en de ondersnavelbasis roodachtig, anders dan bij de Tureluur.

Groenpootruiter

*Algemene kenmerken
en (broed)biotoop:*

De Groenpootruiter is de grootste ruiter van Europa en heeft alle kenmerken van een stelt-

loper. Het is een volle neef van de Grutto en Wulp met een lange snavel waarmee hij voedsel opdiept uit slikkige bodems. Hij staat op lange poten, zodat hij in ondiep water kan waden. Mannetjes en vrouwtjes zijn uiterlijk hetzelfde; de paartjes komen elk jaar op dezelfde plek terug om te broeden. De Groenpootruiter valt niet op door felle kleuren of opzichtig gedrag. Toch is hij goed van andere ruiters te onderscheiden door zijn kloeke gestalte en de licht opgebogen snavel.

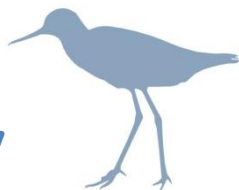
Bij ons is hij alleen op de trek te zien, overvliegend of pleisterend in het Deltagebied, de Waddenzee en plaatselijk in het binnenland. Altijd op plaatsen met ondiep water en slikkige bodems. Met soortgenoten heeft hij weinig op, daarom zie je hem zelden samen, of hooguit in losse, kleine groepjes, verspreid over lange stukken oever waar ze elkaar niet om voedsel beconcurreren. De Groenpootruiter broedt in de koele, noordelijke delen van Europa en Azië (veenmoerassen), van Schotland via Scandinavië en Noord-Rusland tot diep in Siberië. Ze bouwen een nest in een al bestaand of zelf met de poten uitgekrabd kuiltje, dat ze stofferen met stukjes plant. De ruime broedtijd duurt ongeveer een maand waarna de uitgekomen jongen ongeveer 25 dagen voedsel toegestopt krijgen voor ze geheel zelfstandig zijn.

Groenpootruiter. Dick Slaa

Herkennen: De Groenpootruiter is gemakkelijk te onderscheiden van Tureluur en Zwarte Ruiter. Van een afstand lijkt hij in het algemeen erg bleek, met wittige kop, lichtgrijze bovendelen en een zeer witte onderzijde. De

poten en de snavelbasis zijn grijsgroen (de poten soms geelachtig); de snavel is licht maar duidelijk opgebogen. Het verenkleed van de adult is in de zomer grijsbruin met variabele en onregelmatige zwarte vlekken op de bovendelen. De kop en borst zijn grijzer dan in de winter, grof gestreept en gevlekt met zwart. In de winter is de adult erg licht met een zeer witte kop, grof gestreept met grijs. De bovendelen zijn vaal grijs bruin, alle veren met strakke, smalle, witte randen; zeer witte onderzijde.

Poelruiter

Algemene kenmerken en (broed)biotoop:

De Poelruiter is een kleine, slanke steltloper, in veel opzichten lijkend op een miniatuur Groenpootruiter (ongeveer half zo groot). Hij foerageert in zachte modder of in ondiep water, sierlijk lopend en met een nogal nadrukkelijk neerwaartse beweging van de snavel. De poten zijn groenig (soms gelig). De snavel is zeer fijn, recht en geheel donker. Met zijn slanke lijfje, de dunne rechte snavel en de lange poten maakt de vogel een tengere indruk. De Poelruiter broedt in moerassen op de steppen van Oost-Europa en Azië. Hij overwintert in vochtige gebieden in Afrika (vooral bezuiden de Sahara), het Midden-Oosten, Zuid-Azië en Australië. In West-Europa is hij dwaalgast. De broedtijd begint in mei. Het nest wordt goed verborgen in hoog gras en kruiden op de grond gebouwd, vaak op een droog bultje vlak bij het water. Het nest is een vrij diep kuiltje in de grond, bekleed met een dun laagje los uitgestrooid hooi. Het vrouwtje legt meestal vier roomwitte of okergele eieren met roestbruine tot zwarte vlekjes. Het feitelijke broeden begint pas wanneer het laatste ei is gelegd, zodat alle jongen tegelijk uitkomen. De jongen zijn nestvlinders, wat in dit geval wil zeggen dat ze één of twee dagen na het uitkomen zelf hun voedsel gaan zoeken.

Herkennen: De Poelruiter is iets kleiner dan de Tureluur, lijkend op een kleine, slanke Groenpootruiter met relatief lange poten en een veel dunnere, rechte, grotendeels zwarte snavel. Het verenkleed van de adult in de zo-

mer is vrij onopvallend: kop, borst en bovendelen zijn bruin, met talrijke maar delicate zwarte strepen en vlekken. In het winterkleed is hij lichtgrijs van boven en de kop is zeer licht, met een wit voorhoofd dat zich naar achter uitstrekt in een duidelijke, witte, wigvormige wenkbrauwstreep; er is een iets donkerdere vlek achter het oog.

Kleine Geelpootruiter

Algemene kenmerken en (broed)biotoop:

De Kleine Geelpootruiter is een zeldzame Noord-Amerikaanse dwaalgast met waarnemingen in ons land in de lente, herfst en winter, het laatste decennium bijna jaarlijks. Vooral in de herfst komen elk jaar wel enkele exemplaren per ongeluk in Europa terecht, vooral op de Britse Eilanden waar de soort elk jaar wordt gezien. Het is een trekvogel die in het hoge noorden van Noord-Amerika broedt, maar veel zuidelijker overwintert in Midden- en Zuid-Amerika. De Kleine Geelpootruiter is in Noord-Amerika de meest algemene ruitersoort en broedt in vochtige, hoog-noordelijke streken in laag- en hoogveen en in lichte bossen aan de rand van zulke draslanden.

De Kleine Geelpootruiter lijkt op een Tureluur, maar is kleiner (grootte ongeveer als van een Poelruiter) en opvallend slank gebouwd, met lange slanke hals, lange vleugels en lange poten. Kan verward worden met de Bosruiter. Behalve de pootkleur (heldergeel) heeft de Kleine Geelpootruiter een kortere wenkbrauwstreep (niet door lopend achter het oog) en verder ontbreekt de opvallende donkere kopkap en de tweekleurige snavel van de Bosruiter.

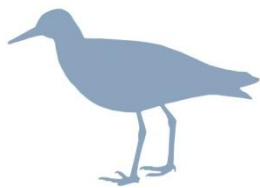
Herkennen: De snavel van de Kleine Geelpootruiter is zo goed als recht, dun en vrijwel geheel donker. Lange, altijd heldergele poten. Het verenkleed van de adult is in de zomer grijsbruin met zwartachtige strepen op de borst. De bovendelen vertonen een onregelmatige zwarte tekening en verspreide witte vlekken, met name op de schouders (verenkleed varieert en slijt aanzienlijk in de nazomer). In de winter vertoont de Kleine Geelpootruiter een grijzige borst en vrij grijs van

boven, met lichte vlekjes op de vleugeldekveren.

Kemphaan

Algemene kenmerken en (broed)biotoop:

De Kemphaan is een kleinere steltloper uit de familie Scolopacidae die verwant is met strandlopers, grutto's en wulpen. Net als zij leeft de Kemphaan in een vochtige omgeving, waar hij zich op zijn lange waadpoten gemakkelijk kan bewegen. In de voortplantingstijd verblijven Kemphanen bij voorkeur in dichtbegroeide moerassen, waar ze goede broedgelegenheid vinden. Deze drassige plaatsen liggen vooral op de toendra in Noord-Europa, maar ook verder zuidwaarts in veenweide- of heidegebieden. 's-Winters verblijven de dieren merendeels in Afrika, aan modderige oevers van meren en plassen of aan riviermondingen met slikvlakten. Kleine aantallen overwinteren in West- en Zuid-Europa. De Fries-Hollandse veenweidegebieden zijn vanouds een belangrijk broedgebied voor Kemphanen; verder zuidwaarts wordt maar sporadisch gebroed. Nederland ligt ongeveer aan de noordrand van het overwinteringsgebied. De aantallen broedvogels zijn in Nederland sterk gedaald. Van 6000 broedparen in 1954 tot ongeveer 1000 paren rond 1985 en nauwelijks 100 paren nu.

Kemphaan. 📷 Dick Slaa

Tijdens de trek wordt Nederland door tienduizenden Kemphanen bezocht. Honderden

blijven hier overwinteren, vooral in het Delta-gebied. Buiten de voortplantingstijd leven de Kemphanen meestal solitair; alleen tijdens de trek vormen ze kleine groepjes.

Het vrouwtje legt elk jaar gemiddeld vier eieren in een nest wat weinig meer is dan een kuiltje in de grond. Ze neemt alle taken op zich, zowel het broeden als het grootbrengen van de jongen.

Herkenning: De mannetjes zijn ongeveer even groot als de Tureluur, de vrouwtjes zijn aanzienlijk kleiner. Het zijn steltlopers met een vrij lange nek, kleine kop en vrij korte, aan de punt iets afgebogen snavel. De lange poten zijn oranje tot groengelig. In april groeien bij de hanen sterk opbollende bontgekleurde sierveren uit. Binnen enkele weken vormt zich zo een dikke kraag rond de hals. Boven op de kop verschijnen twee wapperende oorpluimen. Omdat de aangezichtsveren uitvallen, ontstaat hier naakte huid met wrattige uitgroeisels en daardoor maakt het gelaat een gezwollen indruk. De mannetjes kunnen in hun baltskleed heel verschillende kleurpatronen vertonen. Sommige exemplaren zijn geheel donkerbruin, roestig rood of sneeuwwit. De halskraag kan effen zijn of gestreept dan wel gespikkeld. Op die manier is elk mannetje weer anders. Soms zijn de kleurverschillen zo groot dat het moeilijk voorstelbaar is dat alle dieren tot dezelfde soort behoren.

Blonde Ruiter

Algemene kenmerken en (broed)biotoop:

De Blonde Ruiter is een sierlijke kleine steltloper uit Amerika, die met een zekere regelmaat West-Europa bezoekt, zij het in zeer kleine aantallen. Hij verschijnt in de herfst en kan verward worden met jonge Kemphanen, al zijn deze altijd een stuk groter en hebben ze langere, meer groenachtige tot oranje poten en een langere snavel. De Blonde Ruiters houden zich veel meer dan andere steltlopers in droge omgeving vaak ver van het water op. Ze foerageren gewoonlijk op het land, ook tijdens de trek en in winterkwartieren. Ze zijn meestal weinig schuw en vliegen pas weg als je heel dicht bij komt. Vroeger werd

de Blonde Ruiter in het geslacht *Tringa* geplaatst op grond van oppervlakkige overeenkomsten met de ruiters, waaronder de opgerichte houding. Naderhand is een apart geslacht *Tryngites* voor hem ingericht. In die naam klinkt de gelijkenis met *Tringa* nog door, maar in feite staat de Blonde Ruiter in menig opzicht tussen de geslachten *Calidris* (strandlopers) en *Philomachus* (kemphaan) in.

Blonde Ruiter. 📷 Peter van de Braak

De voorkeur van de Blonde Ruiter voor droge biotopen is feitelijk vrij uitzonderlijk voor een lid van de familie Scolopacidae. In Amerika werd de Blonde Ruiter ooit zo intensief bejaagd dat hij omstreeks 1920 bijna uitgestor-

ven was. Daarna werd de jacht verboden en begon de soort aan een langzaam herstel. Eind jaren '90 werd de populatie op maximaal 25.000 individuen geschat.

Herkenning: Hoewel de Blonde Ruiter oppervlakkig lijkt op een klein juveniel vrouwtje Kempphaan is het in feite een kleine steltloper, slechts iets groter dan de Bonte Strandloper. De Blonde Ruiter heeft bruinzwarte geschubde bovendelen als gevolg van het roomwitte randje waarmee de veren zijn afgezoomd. De kop en onderdelen zijn zandkleurig okergeel met fijne stippellijntjes op de kruin en de zijborst. De buik en de onderstaartdekveren zijn duidelijk lichter, bijna wit. Een groot donker oog en een lichte oogring vallen op in het egale gezicht. De korte snavel is donker, terwijl de poten geelachtig zijn.

Dick Slaa

Bronvermelding:

Vogeldeterminatie - Keith Vinicombe, Alain Harris en Laurel Tucker.

Handboek vogels van Nederland - Luc Hoogenstein en Ger Meesters.

ANWB vogelgids van Europa - Lars Svensson.

Vogels van Europa - Editions Atlas.

Soort	Typering	Verenkleed	Poten	Kop/snavel
Witgat 20-24 cm	Doortrek/wintergast Stilstaand water	Donker fijn gevlekt Scherpe grens borst-buik	Grijsgroen Midden lang	Snavel vrij lang/vage wenkbrauwstreep
Bosruiter 19-21 cm	Doortrekker 05-09 Binnenland/moeras	Grijs-bruin witte vlekjes Onderzijde vaag wit	Geelachtig groen Midden lang	Duidelijke lange wenkbrauwstreep
Oeverloper 18-21 cm	Doortrekker 05-09 Zoetwater/binnenland	Grijs-bruine bovenzijde Witte krul/wig flank	Geelachtig groen Kort	Snavel donker en vrij kort
Tureluur 24-27 cm	Broedvogel	Grijsbruine bovenzijde Vaag gevlekte borst	Helder rood/oranje	Snavel oranje basis Zwarte punt(adult)
Zwarte Ruiter 29-33 cm	Doortrekker 05-09 Moeras/kwelders	Winter donkergrijs-wit Zomer donker-zwart	Winter oranje Zomer 05-07 zwart	Langere snavel/basis Onderzijde oranje
Groenpootruiter 30-34 cm	Voor- en najaar Wadden 04-10	Vaal grijs-bruin/donkergrijs Witte rugwig	Winter grijsgroen Zomer groen/lang	Snavel midden lang lets opgewipt
Poelruiter 22-25 cm	Dwaalgast 03-10 poelen/moddervlakte	Winter grijs Zomer grijs/zwarte vlekken	Zeer lang groenachtig	Snavel lang en dun Draagt "petje"
Kleine geelpootruiter 23-25 cm	Dwaalgast doet denken aan Tureluur	Grijs-bruin witte vlekken Zwarte tekening	Heldergele poten	Snavel recht dun en donker
Kempphaan 29-32 cm/22-26 cm	Doortrek/zomergast	Geschubde bovendelen Soms opgezette mantel	Poten variabel geel- oranje	Snavel kort/kleur variabel Oranje snavelbasis
Blonde Ruiter 18-20 cm	Dwaalgast 05-11 Velden met kort gras	Lijkt op kempphaan Onregelmatig gevlekt	Poten mosterd geel	Snavel kort/donker dun

Ondanks virus niet minder Merels bij Tuinvogeltelling

*In het weekend van 28 en 29 januari is in Nederland weer een landelijke Tuinvogeltelling gedaan. Niet alleen in Nederland, mijn broer in Noorwegen heeft daar ook meege-
daan en ook in België is er geteld. Van 22 tellingen van onze leden heb ik de gegevens toegestuurd gekregen. Met deze gegevens ga ik deze telling vergelijken met andere tellingen. Ik kijk naar verschillen tussen de gemeentes, verschillen met de rest van provincie Noord-Brabant en de landelijke cijfers.*

Dit jaar hadden we van 22 tuinen de gegevens. Ook dit jaar zijn er enkele tuinen op zaterdag en op enkele zondag geteld, hoe meer gegevens des te beter! We hebben in

totaal 561 vogels geteld, dat is 25,5 vogels per tuin. De 561 vogels is een van de laagste scores voor de telling in januari. De tuin met de grootste aantallen had 89 vogels, het minimum was 9.

De Tuinvogeltelling 2017 leverde 27 soorten op, gemiddeld 7,5 soort per tuin. De meest soortenrijke tuin had 17 soorten, het minimum was slechts 2, dat hebben we geloof ik nog nooit gehad. Maar één keer eerder hadden we minder soorten in januari (26 in 2012). En er was toch nog een nieuwe soort dit jaar: de Fazant! Die hebben we bij ons in de omgeving blijkbaar sinds 2011 niet tijdens een Tuinvogeltelling in de tuin gezien.

Blauwe Reiger	1	1	0,05	Kramsvogel	80	1	0,05
Boomkruiper	1	1	0,05	Merel	52	19	0,86
Ekster	15	9	0,41	Pimpelmees	48	19	0,86
Fazant	1	1	0,05	Ringmus	2	1	0,05
Groenling	14	3	0,14	Roodborst	21	16	0,83
Grote Bonte Specht	7	6	0,27	Sperwer	1	1	0,05
Heggenmus	19	12	0,55	Spreeuw	4	2	0,09
Holenduif	8	4	0,18	Turkse Tortel	19	10	0,45
Houtduif	41	16	0,73	Vink	40	14	0,64
Huisemus	87	13	0,59	Waterhoen	2	1	0,05
Ijsvogel	1	1	0,05	Wilde Eend	2	1	0,05
Kauw	27	11	0,50	Winterkoning	6	6	0,27
Kokmeeuw	7	2	0,09	Zwarte Kraai	2	2	0,09
Koolmees	53	20	0,91				

Tabel 1. De waargenomen soorten in 2017. In de eerste kolom de naam, dan het aantal getelde vogels, vervolgens in hoeveel tuinen en dan de presentie. Fazant is de enige nieuwe soort, de top 3 is grijs gemarkeerd.

Groenling. 📷 Leo van de Heuvel

De top 3 is ook dit jaar anders. De Huismus (87) op 1, maar de Kramsvogel op 2 (80) en de Koolmees op 3 (53). Voor het eerst is er geen één soort in alle tuinen gezien. Meest verspreid was de Koolmees, die is in 20 van de 22 tuinen gezien. Hoe komt het dat de Kramsvogel in de top 3 staat? Dat komt door dat er in één tuin tijdens de telling een flinke groep Kramsvogels langskwam, in totaal 80 vogels. Zoals Jos al melde in de WhatsApp van de Vogelwacht kwam er tijdens de telling deze groep bij hem in de tuin foerageren. Ook bij mij kwam er een flinke groep Kramsvogels langs tijdens mijn telling, maar die vloegen helaas te ver weg en te hoog om mee te mogen tellen. Anders had de Kramsvogel op één gestaan!

Merel

Afgelopen najaar was er sprake van een ziekte waarbij veel Merels dood gingen. Er werden ook bij ons in de omgeving dode Merels gemeld, die waarschijnlijk aan deze ziekte overleden waren. Ik heb gekeken of in vergelijking met onze cijfers van de afgelopen jaren (sinds 2011) hier iets van te zien is. We hebben dit jaar wel vrij weinig Merels geteld, iets minder dan de laatste paar jaar. Maar er hebben niet elk jaar evenveel tuinen mee gedaan. Dus ik heb het anders aangepakt: welk deel van het totaal aantal getelde vogels was Merel? Dat varieert ook per jaar, tussen zeg maar 7% en 10,5% en 2017 is een van de beste jaren! De Merel was ook in bijna alle tuinen geteld, wat elk jaar zo is (een keer zelfs in alle tuinen 2013?). Zijn er dan minder Merels per tuin? Dat staat in het laatste kolommetje en dat is dus ook niet zo. Maar wat valt 2013 op, toen waren er veel Merels!

Tabel 2. Aandeel van de Merel sinds 2011.

	Merel totaal		Merel per	
			aandeel %	tuin
2011	71	894	7,9	2,5
2012	43	573	7,5	2,1
2013	72	688	10,5	3,4
2014	60	747	8,0	2,4
2015	59	845	7,0	2,2
2016	56	749	7,5	2,4
2017	52	561	9,3	2,4

Verschillen lokaal, provincie en landelijk
De verschillen zijn bovenin de lijst niet erg groot. De top drie is landelijk, provinciaal en lokaal hetzelfde. De rest van de top 10 laat wat meer verschil zien. We zien hier in de buurt meer Vinken in de tuin en minder Kauwtjes. Eksters doen het blijkbaar beter in Brabant dan in geheel Nederland, want landelijk staat die niet in de top tien. Dat doet de Spreeuw wel, maar die wordt bij ons weinig gezien.

Tabel 3. Vergelijking onze regio met Brabant en Nederland

	Uden eo.	Brabant	Nederland
Huisemus	796 (1)	15816 (1)	155399 (1)
Koolmees	721 (2)	11403 (2)	95190 (2)
Merel	547 (3)	9935 (3)	93628 (3)
Vink	374 (4)	6216 (8)	52601 (6)
Pimpelmees	430 (5)	7217 (5)	59519 (5)
Kauw	419 (6)	9571 (4)	62334 (4)
Houtduif	429 (7)	6677 (6)	41648 (8)
Turkse tortel	258 (8)	6357 (7)	48383 (7)
Zwarte kraai	164 (9)		
Ekster	213 (10)	4472 (10)	
Roodborst	181 (11)	4917 (9)	41349 (9)
Spreeuw			41255 (10)

Tussen de gemeenten zit ook dit jaar verschil, zie tabel 4, onderaan dit artikel. Het is even wennen maar Meierijstad is natuurlijk Veghel, samen met Sint-Oedenrode en Schijndel. Daar wordt zo te zien flink meegeteld want de aantallen zijn hoger dan in de andere gemeenten. Net als vorig jaar is de Koolmees in de andere drie gemeenten de meest getelde soort, in Meierijstad is dat de Huismus. We zien de 80 Kramsvogels ook in deze tabel terug in de gemeente Landerd. Andere opval-

lende zaken: weinig Vinken in Meierijstad, weinig Merels en Houtduiven in Landerd. In Uden staat dit jaar de Pimpelmees op vijf, vorig jaar was die nog tweede.

Andere landen?

Ik heb ook wat gegevens uit andere landen, te weten België en Noorwegen.

Tabel 5. Vergelijking met andere landen; Top10

	Nederland	België	Noorwegen
1	Huismus	Huismus	Koolmees
2	Koolmees	Merel	Pimpelmees
3	Merel	Kauw	Ekster
4	Pimpelmees	Vink	Boomklever
5	Vink	Koolmees	Goudvink
6	Kauw	Houtduif	Merel
7	Turkse Tortel	Turkse Tortel	Groenling
8	Ekster	Pimpelmees	Huismus
9	Roodborst	Spreeuw	Ringmus
10	Houtduif	Ekster	Grote Bonte Specht

Tussen Nederland en België zijn er wel verschillen, maar die zijn niet erg groot. De top tien bestaat uit bijna dezelfde tien soorten. Wel opvallend dat er in België veel minder mezen geteld worden, Koolmees en Pimpelmees staan allebei een stuk lager in de lijst. De verschillen met Noorwegen zijn veel groter, waarbij vooral de hoge positie van de Goudvink opvalt, en dat zijn Noorse Goudvinken, die zijn nog mooier dan onze Goudvinken (groter en roder). En in Noorwegen worden er dus wel veel mezen geteld en beduidend minder mussen.

Dank aan de tellers: Wim Heijmans, Annie van Eggelen, Annette Elfrink, Antoon Coojmans, Tineke Huys, Mignon van den Wittenboer, Jos van der Wijst, Leo Ballering, Henk Arnoldussen, John Hermans, Theo Vos, Peter van de Braak, Peter Vlamings, , Ruth Reinders, Ria de Vent, Koos Doorten en José Escher, Jan van den Tillaart, Jacques Raats en Martien van Dooren. Hopelijk vergeet ik niemand.

Arend Vermaat

	Meerij-stad		Landerd		Uden		Bernheze	
1	Huismus	402	Koolmees	134	Koolmees	180	Koolmees	169
2	Merel	239	Huismus	105	Merel	136	Huismus	157
3	Koolmees	238	Pimpelmees	99	Huismus	132	Pimpelmees	104
4	Kauw	228	Kramsvogel	80	Houtduif	114	Merel	104
5	Houtduif	187	Vink	76	Vink	104	Houtduif	85
6	Pimpelmees	143	Merel	68	Pimpelmees	94	Vink	84
7	Ekster	140	Roodborst	55	Kauw	84	Turkse tortel	61
8	Turkse tortel	134	Zwarte kraai	49	Ekster	73	Kauw	61
9	Zwarte kraai	115	Kauw	46	Roodborst	72	Roodborst	54
10	Vink	110	Houtduif	43	Turkse tortel	62	Groenling	53

Tabel 4. De top 10 aantallen per soort in de verschillende gemeentes. Alle ingestuurde data zijn hiervoor gebruikt.

Tijdens de Tuinvogeltelling werden er door onze tellers 19 Heggenmussen genoteerd.

📷 Leo van de Heuvel

Vogelwacht Winkel

de lente begint

Een nieuwe lente, een nieuw geluid. Wij kunnen u helpen optimaal te genieten van dit mooie jaargetijde. Hier vindt u een kleine selectie. Ziet u iets niet neem dan gerust contact op met de winkel: winkel@vogelwachtuden.nl of kijk op de website voor een uitgebreider overzicht www.vogelwachtuden.nl

ANWB Vogelgids van Europa

De klassieker voor het herkennen van vogels. Deze gids mag in uw boekenkast niet ontbreken. Alle Europese vogels staan erin. In de tekeningen staat aangegeven waar u voor de herkenning op moet letten. Ledenprijs **€ 27,50** (elders € 32,99)

Steltlopers van Europa

Is het eerste en meest complete Nederlandstalige handboek dat alle 82 Europese steltlopers beschrijft incl. dwaalgasten. Het boek bevat ruim 600 schitterende detailfoto's, complete soortbeschrijvingen waarbij de soorten met elkaar vergeleken worden, vliegbeelden, silhouetten en vogelgeluiden.

Ledenprijs **€ 40,-** (op bestelling, elders € 44,95)

Veldgids Diersporen

Het standaardwerk over diersporen! Geschreven door dé Nederlandse deskundige (en Vogelwachtlid!) Annemarie van Diepenbeek. Beschrijft sporen van de zoogdieren, vogels, amfibieën en reptielen van West-Europa. Ledenprijs **€ 27,00** (op bestelling, elders € 34,95)

Het oerrund, een levende legende

Een schitterend boek met boeiende verhalen en prachtige foto's. Via de winkel te bestellen, het boek gaat tussen de 30 en de 35 euro kosten.

Wist u dat:

U altijd boeken kunt bestellen bij de winkel. Bijvoorbeeld van uw vakantiebestemming, over fotografie of speciale vogelsoorten.

De Vogelwachtwinkel bevindt zich fysiek bij:

Koos Doorten

Kruisstraat 13, 5388 CH Nistelrode

Telefoon: 0412-650180

Tip!

De winkel staat open voor suggesties van leden over artikelen, die in het assortiment opgenomen kunnen worden.

Foto Rooijmans

www.fotorooijmans.nl

Markt 10 - 6021CD - Budel
tel. 0495-494890
h.rooijmans1@chello.nl

Al vele jaren zijn wij het adres voor Swarovski verrekijkers, Spottingscopes en toebehoren.

Met gedegen advies en eindeloos geduld staan we u terzijde in uw keuze voor het juiste Swarovski produkt.

Een produkt dat beschouwd mag worden als de "Rolls Royce" onder de optiek. De "EL-serie" bijvoorbeeld wordt op 140 punten op kwaliteit gecontroleerd. Daardoor ontstaat een produkt waarop met een gerust hart 30 jaar garantie wordt gegeven (10 jaar bij spotting scopes)

SWAROVSKI OPTIK DIGISCOPING

Dankzij de DCA, DCB en TLS800 gaat voor u de fascinerende wereld van SUPER-TELE-FOTOGRAFIE open.

Met gemak haalt u uw moeizaam te benaderen object 40,...50,...60 maal dichterbij. Vogels en wild fotograferen was nog nooit zo gemakkelijk.

Met 30 jaar ervaring in fotografie kunnen wij u uiteraard een schat aan informatie en adviezen verstrekken, waardoor goede resultaten meteen haalbaar zijn.

Het assortiment van Swarovski omvat meer dan 25 kijkers en telescopen.

Nobru
TECHNISCH PERSONEEL BV

Dé specialist voor technische functies

- **Opdrachtgevers** kunnen vacature(s) voorleggen aan Nobru waarna zij zich toelegt op het, binnen de gestelde termijn en budget, adequaat vervullen van de personeelsbehoefte.
- **Werkzoekenden** met een technische of technisch/commerciële achtergrond kunnen bij Nobru terecht voor advies en bemiddeling naar een duurzame baan bij een van haar opdrachtgevers.

De belangrijkste vakgebieden waarbinnen Nobru Technisch Personeel werkzaam is, zijn:
Elektrotechniek, Werktuigbouwkunde, Bouwkunde en Civiele Techniek.

Nobru Technisch Personeel B.V.
Rondweg 73 (Poort van Uden)
Postbus 73
5400 AB Uden

Telefoon: 0413-243610

E-mail: info@nobru.nl
Internet: www.nobru.nl

**HONDEN & KATTEN
SPECIAALZAAK
UDEN**

Gratis bezorgservice in Uden, Oss, Veghel, Nijmegen, Wijchen en omgeving!

Onder andere in ons assortiment:

20 kg Senior krokant:	€ 34,00
20 kg Krokante brok:	€ 25,30
20 kg Superieur Kip & Rijst (Premium):	€ 31,50
20 kg Superieur Puppy brokjes:	€ 40,75
15 kg Superieur Lam & Rijst (hypoallergeen):	€ 27,75
20 kg Sensitive No Grain (hypoallergeen):	€ 43,30
10 kg 6-Mix kattenbrokjes:	€ 19,90

en vele andere soorten; ook alles in 10 kg verpakkingen

U bent ook van harte welkom in onze winkel:
Honden & Katten Speciaalzaak 4FEEDT
Volkelseweg 26 - 5405 NA Uden

**premium honden en katten voeders,
ZO'N KWALITEIT; ZO VOORDELIG !!**

**Meer informatie en VOORDELIG online-shoppen (> 1.000 artikelen):
www.4feedt.nl Of vraag een folder aan: 0413-266 398**

Ideeën nodig voor in en om het huis?

Kom eens kijken en vraag advies én alles voor een voordelige prijs

 De Kleuter
tuincentrum

OOK VOOR TUINONTWERP, AANLEG EN ONDERHOUD

U zoekt een goede hovenier?

Die zijn vak verstaat en kennis van zaken heeft?

Laten we kennismaken!

Kijk ook eens op onze site.

GOORKENSWEG 1 - 5405 BV UDEN - 0413- 26 10 78 - INFO@DEKLEUTER.NL - WWW.DEKLEUTER.NL

Voor boeken en tijdschriften gaat u naar:

Boekhandel Bert van der Heijden

Mondriaanplein 12, 5401 HX UDEN
Telefoon: 0413-260907
Internet: www.libris.nl
E-mail: bertheijden@libris.nl

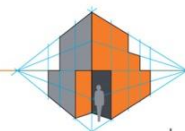

Ons team van bedrijfsadviseurs staat voor u klaar!

Kwaliteit, Vertrouwen & Betrokkenheid

Velmolenweg 50 | Saffierborch 26
5404 LD Uden | 5241 LN Rosmalen
0413-268343 | 073-6422695
uden@bolkendebekker.nl | rosmalen@bolkendebekker.nl
www.bolkendebekker.nl

mickers architectuur

..... bij Lamber Mickers
krijg je mooi de ruimte

www.architectmickers.nl

Thuis in wonen

Atriensis B.V.
Zernikestraat 17
Postbus 842
5600 AV Eindhoven
Telefoon: 040-2367859
Fax: 040-2364278

E-mail: info@atriensis.nl
Website: www.atriensis.nl

Th. Peters Machinale Timmerwerken

Het juiste adres voor kozijnen en trappen

Eisenhowerweg 22
5466 AC VEGHEL

Tel.: 0413-377744
Fax: 0413-354755

*Wij bieden u
met zekerheid
het beste
rundvlees uit
Nederland*

FRANS KNOBBOUT
SLAGER

Drossaard 12, 5403 ET Uden
tel. 0413-267354
www.knobbboutslager.nl

foto de vakman
Uden - Wijchen

**Echte foto speciaalzaak met
internet prijzen**

Marktstraat 10 - Uden
Telefoon: 0413-263695
E-mail: verkoop@fotodevakman.nl

**Deskundig
advies
lage
prijzen**

www.fotodevakman.nl
voor wie goedkoop een camera wil kopen....

- Loonbedrijf
- Transport
- Opzetstation

Duifhuizerweg 8
5406 TB Uden
Tel 0413 363785
Fax 0413 342047
info@kanters-bedrijven.nl
www.kanters-bedrijven.nl

wim de wilt
tweewielers

Tweewielers Wim de Wilt v.o.f.
Kerkstraat 4, 5401 BE UDEN

Telefoon: 0413-262620
Telefax: 0413-255560
E-mail:
tweewielerswimdewilt@gmail.com

snijders metaal

IJZERWAREN
GEREEDSCHAPPEN
METALEN

Kapelstraat 1
5401 EC UDEN
Tel. 0413-262780

de Bruin

verzekeringen

**Een vertrouwd adres
voor al uw verzekeringen**

Velmolenweg 87, Uden • Telefoon: (0413) 330999
E-mail: info@debruin.nl • Internet: www.debruin.nl

HONDEN WASSERETTE IN ZEELAND

UNIEK IN DEZE REGIO!
DE HONDENWASSERETTE, DE PERFECTE
OPLOSSING VOOR IEDERE HONDENBEZITTER.
UW HOND WASSEN MET SHAMPOO,
ANTIVLOOIEN/TEKEN BEHANDELING EN
DAARNA DROOGFÖHNEN.
ALLES IN ÉÉN MOEITE EN GEEN ROMMEL
EN NATTIGHEID IN UW BADKAMER.
U KUNT 7 DAGEN PER WEEK TERECHT.

WILLEMSSEN
TUIN- EN PARKMACHINES
TANKSTATION
HONDENWASSERETTE

Kerkstraat 117
5411 CK Zeeland Nbr
Tel (0486) 45 21 15 www.tonnywillemsen.nl

WILLEMSSEN
TUIN- EN PARKMACHINES
TANKSTATION
HONDENWASSERETTE

Kerkstraat 117 - 5411 CK Zeeland Nbr - Tel (0486) 45 21 15 - www.tonnywillemsen.nl

- Verkoop van tuin- en parkmachines
 - Tuingeredschap
 - Berekening benodigdheden
 - Reparatie van tuin- en parkmachines
 - Slijpen van houtbewerking-gereedschap,
 - Veetondeuses scharen, messen, etc.
 - Levering en verkoop Shell/campinggas
 - Levering en verkoop petroleum/gasolie
 - 24uur Tamoil tankservice
- Altijd tanken via de betaalautomaat met 'n
bank/giro- of andere betaalcards

Graag tot ziens!

Openingstijden: Ma gesloten | Di t/m Do 8.00 - 18.00 uur | Vrij 8.00 - 20.00 uur | Za 9.00 - 16.00 uur

Hallo **JUMBO**

**"DE BESTE SUPERMARKT
VAN BRABANT"**

Jumbo, Roland de Laak

Drossaard 14-18

5403 ET UDEN

Telefoon: 0413-267837

COCK ULAND

de fietsenwinkel

Drossaard 47

5403 ES Uden

Tel. 0413-267088

**Hans van den Heuvel
Machinale Timmerwerken**

*Voor al uw binnen- en
buitendeuren*

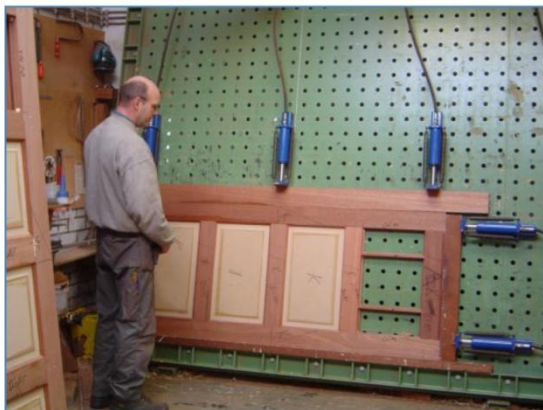
Leurke 2A

5427 EE BOEKEL

Tel.: 0492-323861

Fax: 0492-324013

Website: www.heuveldeur.nl

**Kom kijken,
ontdekken én spelen**

Kinderboerderij Uden

Artillerieweg 3, 5403 PB Uden

tel: 0413 - 250047

Open: ma-vrij vanaf 10.00 uur

za en zo vanaf 13.00 uur

Sluiting: zomer 17.00 uur

winter 16.30 uur

www.kinderboerderij-uden.nl

Graphiset bv is een modern grafimedia bedrijf met een fullservice dienstverlening. Met meer dan 50 innovatieve, creatieve en kwaliteitsgedreven medewerkers voorzien wij in de communicatie-behoefte van ondernemingen variërend van MKB tot multinational.

ADVIES

Graphiset biedt u niet alleen een breed scala aan hoogtechnologische oplossingen, maar kan ook van dienst zijn met professioneel advies.

DRUKWERK

Naast de toepassing van moderne communicatietechnologieën, speelt drukwerk nog steeds een cruciale rol. Graphiset is al 30 jaar actief met het realiseren van offset en digitaal drukwerk.

ETIKETTEN

Met etiketten-op-rol bieden wij u unieke mogelijkheden. Denk aan etiketten op maat voor speciale reclamedoeleinden, productetiketten voor diverse branches. Van één tot en met full colour, in ieder gewenst formaat!

INTERNET

Ook voor uw onderneming is een website onmisbaar! Als presentatiemedium of als verkoopinstrument. Onze specialisten zijn u graag van dienst met de ontwikkeling van een fraaie, efficiënte website die eenvoudig is te vinden en te gebruiken.

Graphiset bv • Frontstraat 2b, 5405 PB Uden • T (0413) 264 293 • info@graphiset.nl • www.graphiset.nl

Nobru
TECHNISCH PERSONEEL BV

WERVING & SELECTIE, DETACHERING

MTS-HTS-TU personeel

Rondweg 73 (Poort van Uden)
Postbus 73, 5400 AB Uden

Telefoon: (0413) 24 36 10
Internet: www.nobru.nl

